

l'arjau

REVISTA CULTURAL

Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

Núm. 70 MAIG 2014

CALIDOSCOPI

Curar-se en salut

■ L'ENTREVISTA

ANTONI BELTRAN GENESCA, metge de capçalera i responsable mèdic de la Residència Geriàtrica Surís, ens parla de la seva professió, dels inicis i dels canvis que ha viscut

■ CONTRASTOS

Remeis tradicionals, caritat i beneficència, banys de mar

■ LES IMATGES

Sant Feliu de Guíxols, ciutat de salut

■ EL TINGLADO

Montserrat Colom, primera metgessa titular de Sant Feliu de Guíxols

La llevadora Joaquina Sala amb els bessons de la família Beya amb motiu del seu bateig a la parròquia de Sant Feliu de Guíxols l'any 1957. Procedència: Col·lecció L'Abans. Montserrat Martí i Sala. (Autor: desconegut)

EN AQUEST NÚMERO...

■ PRESENTACIÓ	03
■ CALIDOSCOPI	
Curar-se en salut.....	04
El punt de vista	06
Les imatges.....	32
L'entrevista. Antoni Beltran Genesca	36
Contrastos	40
■ EL TINGLADO	42
■ DIRECTORI	43

EDICIÓ

AJUNTAMENT DE SANT FELIU DE GUÍXOLS
www.guixols.cat

REDACCIÓ

ARXIU MUNICIPAL
SERVEI DE PUBLICACIONS D'ARXIU
Crt. de Girona, 45-47
17220 St. Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 25 93

COORDINACIÓ

M. ÀNGELS SUQUET

CONSELL DE REDACCIÓ

MUSEU D'HISTÒRIA
ESPAI DEL METGE I DE LA SALUT RURAL

COL·LABORADORS

SÍLVIA ALEMANY, ANTONI BELTRAN,
MONTSERRAT COLOM, LAURA FRANCÉS, CARLES
HERVÁS, DAVID PALOMERAS, SÍLVIA PLANAS, M.
ÀNGELS SUQUET

FOTO DE LA PORTADA

EL DR. MARTÍ CASALS ECHEGARAY, METGE RURAL
DE LA VALL D'ARO, AMB LA INDUMENTÀRIA DE
METGE. PROCEDÈNCIA: MUSEU D'HISTÒRIA DE
SANT FELIU DE GUÍXOLS. PAU CASALS. (AUTOR:
JAUME PROVENSAI)

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC

ELISENDA LORÉS I MIREIA TRULL

DISSENY I MAQUETACIÓ

DOSIS PROJECTES GRÀFICS

IMPRESSIÓ

GRÀFIQUES BIGAS

ISSN 2013-0813
DIPOSI LEGAL: GI-1.611-89

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el
disseny, fotografies, dibuixos i estadístiques, no pot
ser reproduïda, emmagatzemada ni transmesa de
cap manera ni per cap mitjà (electrònic, mecànic,
òptic, de gravació o bé fotocòpia) sense autorització
prèvia de l'autor i editor.

MILLOR INICIATIVA
DE COMUNICACIÓ
INSTITUCIONAL
2014

Premis
Carles Rahola
de Comunicació Local

Detall d'una galeria de l'antic Hospital de Sant Feliu de Guíxols als anys vint. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)

PRESENTACIÓ La inauguració de l'exposició permanent "Curar-se en salut" a la quarta planta del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols, ubicat al Monestir, és molt important per a la ciutat. Aquesta iniciativa és fruit de la col·laboració entre l'Ajuntament i el Museu d'Història de la Medicina de Catalunya i té l'objectiu d'entretenir, educar i fer reflexionar sobre la salut com a patrimoni individual i també com a responsabilitat comunitària. El projecte l'ha dut a terme Dani Freixes i el seu equip de Varis Arquitectes. L'eix conductor és la idea de la salut com un tresor que ens és confiat en néixer i que hem de mantenir al llarg de la vida per gaudir-ne plenament. L'exposició permet descobrir l'abast i el significat de la tasca dels professionals sanitaris i també els recursos de què disposem per a la prevenció i el guariment de les malalties. A través d'imatges, vitrines, objectes i espais es representa l'evolució de la medicina al llarg del temps i quins reptes es plantegen avui dia.

Aquesta mostra ha estat impulsada en el marc de l'Espai del Metge i la Salut Rural del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols que, des de l'any 2002, treballa per promoure la recerca i la difusió del fet mèdic a Catalunya des d'un punt de vista històric, sociològic i antropològic, però també sanitari i actual. Aquest projecte s'inicià amb la donació del llegat del metge Martí Casals al Museu i es consolidà l'any 2008 amb la creació de la Càtedra Martí Casals de Medicina i Salut en l'Àmbit Rural amb la Universitat de Girona. Durant més de 10 anys, l'Espai del Metge i la Salut Rural ha col·laborat amb institucions com ara el Col·legi Oficial de Metges de Girona, la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, la Generalitat de Catalunya, la Societat Espanyola de Metges d'Atenció Primària, diverses universitats catalanes i altres museus d'aquest àmbit. A partir d'ara, la ciutat gaudirà d'una exposició singular tant per la temàtica com per l'enfocament, complementada amb nombroses activitats i recursos que, ben segur, la faran atractiva a amplis sectors de públic.

Habitació per a malalties comunes de l'antic Hospital de Sant Feliu de Guíxols a mitjan anys trenta.
AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)

CALIDOSCOPI

Curar-se en salut

"Non est vivere, sed valere vita est." La vida no consisteix en viure, sinó en tenir salut (Marcial, 6, 70, 15). La salut és la clau de volta de l'existència humana i la seva conservació constitueix una de les preocupacions fonamentals de la humanitat. Les malalties i la mort han estat motiu de pors ancestrals, reconfortades durant segles amb la religió i la màgia. Al llarg de la història, l'evolució de la ciència ha fet canviar les mentalitats i les formes de guariment. Carles Hervàs explica quin és l'enfocament actual de la recerca en història de la medicina i la seva aplicació pràctica. Laura Francès fa un repàs de l'assistència mèdica a Sant Feliu de Guíxols des del segle XIX fins a l'establiment de la Seguretat Social. Sílvia Planas presenta la figura d'un metge medieval jueu de Sant Feliu de Guíxols i la seva esposa per mitjà de la seva biblioteca, descrita en un testament. Daniel Palomeras reflexiona sobre com ha evolucionat el paper del metge en la societat i la importància de la seva relació amb el pacient. Sílvia Alemany descriu el projecte de l'exposició "Curar-se en salut" que s'inaugurarà properament al Monestir. Antoni Beltran, a l'entrevista, explica com va sorgir la seva vocació, com ha canviat la seva professió les darreres dècades i quins són els àmbits que el motiven a nivell personal.

Vist per la **RECERCA** FER HISTÒRIA DE LA MEDICINA AL SEGLE XXI. El coneixement de com ha evolucionat el guariment de les malalties des d'un punt de vista històric és bàsic per afrontar els reptes que es plantegen avui dia. No obstant això, aquesta recerca en el passat no pot basar-se només en la figura dels metges i els avenços científics. Per entendre a fons la lluita per preservar la salut cal dibuixar el seu context, esbrinar les circumstàncies en què apareixen les malalties i conèixer també quines estratègies o recursos es disposaven a nivell individual i col·lectiu per afrontar-les.

Amb una visió reduccionista, com s'ha fet al llarg del temps, la història de la medicina podria resumir-se en una llista o inventari de personatges més o menys coneguts, amb detalls sovint més anecdòtics que biogràfics, i una relació de les seves aportacions considerades rellevants per al progrés de la ciència mèdica. Es tracta d'un discurs tancat, que segueix un camí prèviament traçat i que ens porta sense obstacles des de la foscor dels temps passats fins a la veritable llum del present, seguint constantment una línia d'evolució positiva indiscutible. Però aquesta manera de fer història, que podríem dir de les "grans figures", ha estat afortunadament substituïda per la història de "les persones".

L'estudi de la història ens ensenya la importància dels factors socials i ambientals en el desenvolupament de les malalties

Avui dia el concepte ha canviat. El criteri establert tendeix a considerar la història de la medicina com una història dels problemes mèdics fonamentals i de les solucions que en cada moment s'han utilitzat per minimitzar-los, un exercici analític habitualment acompanyat d'una exposició de la forma en què aquests problemes es presenten en la realitat actual. En el fons, superant l'antiga imatge d'un panorama de la lluita de l'home contra la malaltia, es tractaria d'explicar la lluita dels homes al llarg del temps per intentar mantenir la salut. La comparació d'aquests comportaments ja viscuts amb el món dels nostres dies és el que ens permetria, com s'ha dit tants cops, entendre el present amb l'ajut del passat. Però, aquesta mirada endarrere ha de ser necessàriament crítica: cal tenir en compte, i molt sovint els fets ens ho demostren, que els avenços tecnològics contemporanis poden no ser forçosament la veritat definitiva ni tan sols millor que l'antiga saviesa. Precisament la història, tot relativitzant la ciència, alhora que ens mostra els errors comesos i la dificultat per consolidar un coneixement fiable, pot contribuir a la formació d'aquest esperit crític, allunyat de la intolerància i el dogmatisme.

L'estudi de la història ens ensenya la importància dels factors socials i ambientals en el desenvolupament de les malalties; ningú discuteix, ja que tot aquest relat no es pot construir sense establir una relació constant amb la cultura i el context social, polític i econòmic de cada període analitzat. Per tot això, la història de la medicina, una assignatura sovint englobada dins el marc comú de la història de la ciència, s'ha convertit en una àrea de coneixement multidisciplinari en la qual convergeixen i es complementen metges, historiadors, antropòlegs, epidemiòlegs, sociòlegs i un llarg etcètera d'especialistes amb l'objectiu d'explicar el passat per entendre el present i, si és possible, poder assenyalar el camí que ens ha de dur cap al futur.

Aquest nou enfocament de la qüestió ha condicionat també la metodologia

Parada d'herbes i espècies al mercat de Sant Feliu de Guíxols, l'any 1969. AMSFG. Fons Pere Rigau Roch. (Autor: Pere Rigau)

de la recerca. En una de les seves *lecciones sobre la historia de la medicina*, Joan Giné i Partagàs, catedràtic de la Facultat de Medicina de Barcelona, establí l'any 1869 que "para cultivar con provecho la historia de la medicina, el trabajo más importante que es preciso realizar consiste en los estudios bibliográficos; la historia de los escritos de los médicos que más se han distinguido en una época es la guía más segura para juzgar el estado de perfección de la ciencia en este tiempo". Però actualment això no és suficient; l'actuació dels metges coneguts, rellevants, les seves obres escrites, les seves conferències, etc., continua sent una eina útil, però ja no l'única. Com dèiem al principi, ara es valora cada cop més el paper de les persones, els seus problemes diaris de salut, la seva cultura sanitària, la seva situació social i econòmica, els seus recursos per enfrontar-se a aquestes situacions. I això no ens ho diran les recerques bibliogràfiques de la premsa mèdica,

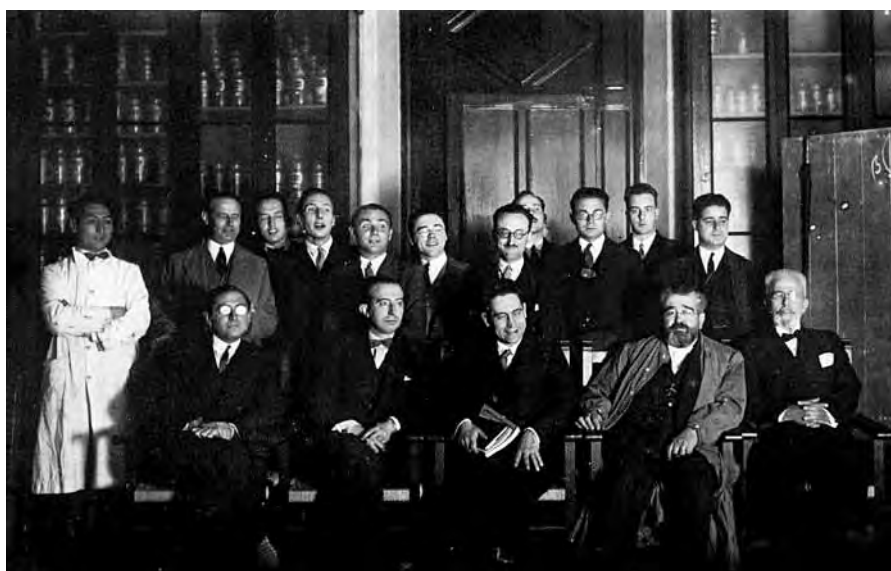
Ara bé, la tasca de l'investigador no tindria transcendència si quedés només reduïda a l'àmbit acadèmic.

com ens aconsellava Giné i Partagàs; caldrà cercar-ho en altres fonts. En aquesta línia, doncs, ha estat extremadament profitós el treball dut a terme per antropòlegs i estudiosos de la medicina popular, recollint testimonis de primera mà, sovint amb tècniques de memòria oral, de protagonistes i coneixedors d'antics remeis, autèntic tresor en procés de desaparició: records i narracions de sanadors, remeieres i altres personatges relacionats amb la salut. Seguint el mateix camí, i des d'una posició allunyada dels grans centres assistencials i acadèmics, es va fer una recerca acurada del paper dels professionals que, per altra banda, han treballat més a prop de la gent i han intentat resoldre els problemes diaris més habituals: els metges rurals, les llevadores, les infermeres. I no es poden rebutjar elements més relacionats amb l'àmbit dels costums tradicionals o de la religió més popular, com ara el món dels exvots (imatges de problemes de salut), dels sants i llocs remeiers.

Ara bé, la tasca de l'investigador no tindria transcendència si quedés només reduïda a l'àmbit acadèmic. Deixant a banda els estudiants de medicina, a qui el coneixement de l'evolució dels sabers mèdics els aportarà el punt d'humanisme i esperit crític abans esmentat, és la ciutadania qui en pot treure un profit molt valuós. La transmissió de tot aquest cos doctrinal no ha de ser una simple aportació cultural, sinó que s'ha d'utilitzar per llançar missatges sobre quins són els principals problemes sanitaris, les estratègies actuals i futures per solucionar-los i quina és també la responsabilitat del ciutadà en el manteniment de la seva salut. Per assolir aquests objectius, cal fer una difusió oportuna a través dels mitjans de comunicació actuals, entre els quals volem destacar les exposicions interactives com per exemple la que s'inaugurarà, en breu, al Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols.

En una entrevista recent, el professor Josep Fontana, mestre d'historiadors, a la pregunta de "Per a què servia la història?", responia que "la història, o servia per entendre el món, o no servia per a res". Evidentment, la història de la medicina no és aliena a aquest concepte; o ens serveix per entendre els problemes de salut de la societat, o tot l'esforç emprat en la seva elaboració haurà estat d'allò més estèril.

Carles Hervás
Metge i historiador

De dalt a baix:

Venedor ambulant de remeis medicinals instal·lat davant la farmàcia Riera, el setembre de l'any 1964. AMSFG. Fons Jordi Rabell Rigau. (Autor: Jordi Rabell)

El Dr. Martí Casals, metge de la Vall d'Aro, estudiant a la biblioteca de la Facultat de Medicina de Barcelona. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Pau Casals. (Autor: desconegut)

Classe d'alumnes de la Facultat de Medicina de Barcelona. El tercer de la fila superior és el Dr. Martí Casals. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Pau Casals. (Autor: desconegut)

Vist per l'ÈPOCA CONTEMPORÀNIA **ELS METGES A SANT FELIU DE GUÍXOLS: HONESTEDAT I ALTRUISME AL SERVEI DE LA SALUT.** L'estudi del procés de medicalització de Sant Feliu de Guíxols és extrapolable a altres poblacions catalanes. A Catalunya, els metges i els hospitals locals van ser la base del model assistencial ben bé fins al segle xx. Aquest sistema s'havia desenvolupat ja en època medieval. Al segle XIX, l'Estat va intentar organitzar l'assistència sanitària creant centres estatals i noves figures d'àmbit local. Tanmateix no va ser fins la *Ley de Bases de la Seguridad Social* de l'any 1967 que es van suprimir les conductes del comú i les *iguales*.

En aquest article, a més de recordar els noms d'alguns dels metges que sabem que van exercir la medicina a la ciutat entre finals del segle XIX i els anys setanta del segle XX, intentarem explicar quina era la realitat sanitària i social que els va tocar viure i com van exercir la professió en uns anys i unes condicions que en molts casos no eren les desitjades. Malgrat que aquí només ens referirem als professionals metges, volem aclarir que s'està enfocant la mirada en un punt molt precís de l'àmbit sanitari que existia a Sant Feliu de Guíxols o a qualsevol altre territori. És el que s'anomena *pluralisme assistencial*, el *Medical World*¹, un entramat de persones relacionades amb les pràctiques mèdiques, titulades o no, al servei de la cura del malalt, amb el metge al capdavant i seguit per tots aquests altres experts com ara són el cirurgià, l'apotecari, els practicants, les llevadores o el barber-sagnador, sense oblidar les cures casolanes, o els remeiers i curanderos.

Eren metges de poble al servei de la gent i, malgrat necessitar la titulació i els coneixements igual com els seus homònims de la ciutat, sempre van ser considerats uns professionals de categoria inferior

QUAN L' "ART DE CURAR" ESDEVÉ UNA PROFESSION

A Catalunya, la medicina universitària i el control de les professions sanitàries sembla que es van instaurar molt aviat gràcies al suport de les autoritats religioses i polítiques, i ja als primers segles de l'edat mitjana comença a créixer a Catalunya la regulació de les professions sanitàries.

Entendre com treballava un metge a Sant Feliu de mitjan segle XIX i principis del segle XX no és una tasca gens fàcil. Sabem que molts d'ells tenien consulta privada i alguns s'especialitzaven en àmbits com ara l'odontologia, els problemes oculars o els mals relacionats amb el nas, l'oïda i la laringe. Podem remetre'ns a la legislació administrativa, però la pràctica diària és més difícil de copsar en la documentació que ha arribat fins als nostres dies. Els aparells per al diagnòstic es limitaven a les mans i els ulls i molts cops, quan s'avisava el metge, ja era massa tard per fer-hi res. La tasca de tenir cura de la salut de la població implicava també divulgar i controlar les pràctiques higièniques de les persones.

Eren metges de poble al servei de la gent i, malgrat necessitar la titulació i els coneixements igual com els seus homònims de la ciutat, sempre van ser considerats uns professionals de categoria inferior. En un article al setmanari *Àncora*, que dona notícia del monument al metge rural inaugurat a Guadalaajara, diu això del metge de poble: "las gentes [...] creen que por el hecho de desempeñar el ejercicio de su profesión en pequeños núcleos de habitantes, los titulares de la medicina y el magisterio destinados a estos lugares no

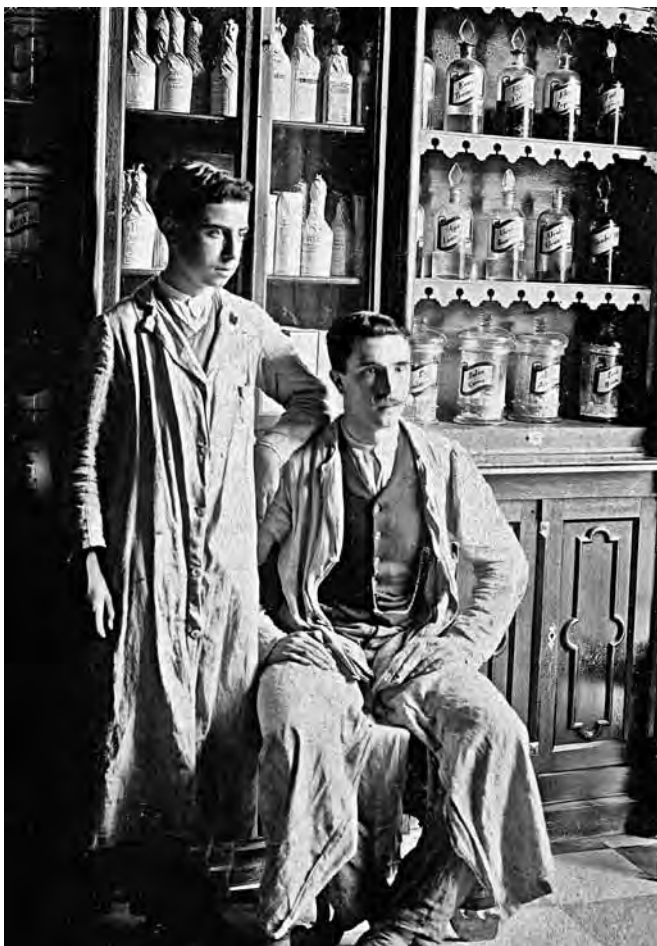
A l'altra pàgina,
de dalt a baix i d'esquerra a dreta:

Interior del dispensari mèdic de l'antic Hospital Municipal de Sant Feliu de Guíxols, l'any 1956. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Antoni Miralles Ribot. (Autor: desconegut)

Interior de la farmàcia Dalmau l'any 1911. Josep Dalmau i Romaguera i un dels dependents de l'establiment davant les prestatgeries amb els recipients que contenien els preparats elaborats al laboratori, que es trobava al soterrani de la farmàcia. Procedència: Col·lecció L'Abans. Antoni Dalmau i Torres. (Autor: desconegut)

Retrat del Dr. Miralles en moto, l'any 1956. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Antoni Miralles Ribot. (Autor: desconegut)

1. Terme formulat per Laurence Brockliss i Colin Jones en relació amb la França del món modern.

poseen la suficiente capacidad para cumplir los mismos menesteres en las grandes urbes. No intuyen que, en realidad, el caso es inverso. Que, además de serles requeridos los mismos estudios y las consiguientes licenciaturas de las autoridades de las respectivas corporaciones, han de poseer unas cualidades personales no comunes. [...] Porqué además de serles más onerosa y de menor provecho personal, han de ejercerla complementada con una gran dosis de honestidad y altruismo.”²

La classe més desfavorida de Sant Feliu de Guíxols tenia garantida l'assistència mèdica a l'Hospital Municipal, que funcionava des del segle XIV, amb el metge titular.

L'ACCÉS “UNIVERSAL” AL METGE

A finals de segle XIX, recuperada demogràficament després de la davallada de la primera meitat de segle, Sant Feliu de Guíxols es troba en el moment d'esplendor de la indústria surera i al seu redós, la ciutat va creixent i millorant aspectes higiènics importants: es trasllada el cementiri fora de la ciutat (1834), s'inaugura l'enllumenat de gas (1882), es comença a parlar de la construcció d'un mercat cobert (1930) o de cobrir la riera del Monestir.

Per entendre com s'organitzava l'assistència mèdica a pobles com ara Sant Feliu de Guíxols, hem de tenir en compte que al llarg del segle XIX es consolida l'Estat liberal i el seu model d'assistència benèfica i sanitària, fonamentat en dos tipus de prestacions: la de règim tancat, als hospitals, sobretot als provincials, i la beneficència domiciliària a càrrec dels municipis. Aquest sistema s'intenta regularitzar amb un seguit de lleis de beneficència i sanitat com són ara les de 1822, 1849 i 1855. Aquestes, per exemple, obligaven els ajuntaments a tenir un metge titular que era costejat pel consistori i que, entre altres funcions, tenia l'obligació de garantir l'assistència mèdica gratuïta als pobres de la vila. A més, cada població tenia una junta local de sanitat, dependent de la Subdelegació de Sanitat a Girona, encarregada, d'una banda, de vetllar per la salut pública i la salubritat general de la població, i d'altra banda, de denunciar les males praxis d'alguns industrials o bé la insalubritat d'algunes cases o establiments públics. Alhora també feia la tasca de perseguir l'intrusisme i exigir la titulació corresponent.

La classe més desfavorida de Sant Feliu de Guíxols tenia garantida l'assistència mèdica a l'Hospital Municipal, que funcionava des del segle XIV³, amb el metge titular. La resta de població comptava amb un seguit de metges que tenien consulta a la ciutat, i que també oferien sistemes per garantir l'assistència mèdica a tot aquell qui ho necessités. Estem parlant del sistema anomenat *iguales* o *conductes del comú*, desenvolupat a partir del segle XIV i

2. AMSFG. *Àncora*. Sant Feliu de Guíxols: 12 de novembre de 1964, pàg. 1

3. A partir de gener de 1906 comença a funcionar un nou espai benèfic, l'Asil Surís, que tenia la funció de vetllar pels pobres i infants orfes.

Visita als terrenys del nou Hospital de Sant Feliu de Guíxols i presentació del projecte, abril de 1999. D'esquerra a dreta: Antoni Juanals, alcalde de Sant Feliu de Guíxols; Víctor Bavarrí Catalán, director general de l'Institut Català d'Assistència i Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya, i Rosa Forn, cap de l'Àrea de Serveis Socials. Al fons, M. Àngels Gálvez i Josep Muñoz, regidors de l'Ajuntament. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: Xavier Colomer-Ribot)

que s'utilitzarà fins ben entrat el segle xx. El mecanisme consistia en un contracte econòmic entre el metge i el municipi que assegurava la presència de professionals de la medicina a tot el territori, amb l'obligació de tenir cura de la salut de tota la comunitat i oferir assistència gratuïta als pobres que no poguessin pagar la conducta. A banda d'aquesta conducta "oficial", també hi havia la conducta privada, és a dir, un contracte privat entre el metge i el pacient, que en alguns casos era econòmic i en d'altres es pagava en espècies. El doctor Casals no tenia mai una tarifa, sinó que molts cops, si veia que eren pagesos, deia: "–Guaita, saps què..., tens ous? Doncs, dóna-me'n una dotzena. –Vinga, i té una llangonissa també."

A les últimes dècades del segle xix trobem el nom d'una vintena de metges que van exercir a Sant Feliu de Guíxols en algun moment. D'alguns en tenim

notícia a través de la premsa i de la documentació oficial, però poca més que el fet de trobar-los exercint en un moment determinat al poble. És el cas del Dr. Coll Domènech, que el 1878 apareix a la premsa felicitat pels seus dots d'embalsamador de cadàvers, també del jove metge Josep Pla Basart, que comença a exercir al 1896, o del Dr. Celestino Roig que fins al 1882 tenia consulta, gratuïta per als pobres, al carrer de la Creu 13, baixos. El Dr. Francisco Castellà Concas que obre la seva consulta de medicina i cirurgia, el 1883, al carrer Estret, 9, i el Dr. Javier Blanco, ho farà el 1885, amb una consulta d'homeopatia al carrer de Girona, 8, principal. El 1887 i provinent dels hospitals més prestigiosos de París, s'instal·larà a la vila el Dr. Pío Rahola, que s'especialitzarà en problemes de la vista.

Trobem altres metges que tindran un paper rellevant a la vida social, política i cultural de la ciutat i seran recordats com a personatges importants dins l'imaginari col·lectiu de l'època. El Dr. Vicens Rabell Ribas, per exemple, que exercí des de 1849 i durant més de 50 anys a la ciutat, amb la seva consulta particular que combinava amb la de director mèdic del port (1886). El Dr. Rabell, el qual compartí anys de professió amb metges com ara el Dr. Jaume Terrades Vallmanya i el seu pare Miguel Terrades Rufí, ambdós originaris d'Anglès i descendents d'un distingit cirurgià, que s'establiren a Sant Feliu de Guíxols el 1868 i el 1869, respectivament. Fins al novembre de 1881 exercí a la ciutat el Dr. Eusebio Gibert Pastor, el qual ocupava la plaça de metge de l'Hospital i, a partir de 1879, de director de Sanitat Marítima. Alguns compaginaren la professió mèdica amb càrrecs polítics, com ara el Dr. Eliseu Forest Cardona, director de Sanitat Marítima i metge de l'Hospital Municipal, que el 1879 canviarà la bata blanca pel vestit i la corbata, agafant les regnes del Consistori com a alcalde. Un altre que també regentarà un càrrec públic serà el Dr. Lluís Lloret, metge del port i també de l'Hospital Municipal i que, a partir de 1883, serà nomenat jutge municipal.

El 1894, els metges de la província de Girona van viure un fet important amb la creació del Sindicat de Metges de la Província de Girona. Tots els metges de Sant Feliu de Guíxols que van poder, assistiren a la reunió convocada per al 16 d'octubre de 1894. L'objectiu era donar resposta al descontentament de la classe mèdica gironina que, malgrat que l'Estat liberal ho havia decretat, no sempre podien exercir lliurement la professió i en molts casos es trobaven supeditats a la contractació municipal, la qual cosa provocava conflictes entre el govern municipal, la població i la classe mèdica. A l'acte, hi assistiren els doctors ganxons Manuel Matas, Miquel Roure Masmitjà, Joan Mas Ministrat, especialista en otorinolaringologia i que va tenir consulta al carrer de Sant Pere, 40, pis 1, i després i fins a la seva mort (1898) al carrer de Sant Ramon, 21. També hi trobem el Dr. Leopold Oliu i Pagès, metge de l'Hospital a partir de 1892 i autor de la memòria *Estudio topográfico médico de San Feliu de Guíxols*, premiada el 1881 per l'Acadèmia de Medicina de

Barcelona. Malgrat que no hi fossin presents, hi figuren adherits Joaquim Falgueras Dalmau, que exercí a la ciutat entre 1898 i 1959 com a metge titular i amb consulta privada al carrer de la Notaria, 8, –on, a partir de 1926, treballà també el seu fill Joaquim Falgueras Falgueras– i els ja citats Vicenç de Paül Corominas i Lluís Lloret. Aquest mateix any, s’instal·là a Sant Feliu de Guíxols el cirurgià-dentista Jaume Tell i Grau. Finalment, el 1898 s’obligà a tots els professionals de la sanitat a col·legiar-se⁴ i és quan el Sindicat passà a anomenar-se Col·legi Oficial de Metges de la Província de Girona.

El 1894, els metges de la província de Girona van viure un fet important amb la creació del Sindicat de Metges de la Província de Girona.

EL PROCÉS DE MEDICALITZACIÓ I L'ARRIBADA DEL SEGURO OBLIGATORIO DE ENFERMEDAD (SOE)

A principis del segle xx, amb la divisió en partits mèdics i la consegüent arribada de medicaments arreu del territori, la societat catalana experimenta un procés de medicalització important. La beneficència passa a ser un dret ciutadà i el treballador cada cop es troba més protegit davant la malaltia i els accidents laborals.⁵ L'Hospital Municipal i el metge titular segueixen oferint el servei de beneficència.

Els anys anteriors a la Guerra Civil s'estableixen a la ciutat més d'una dotzena de metges, alguns s'hi estaran poc temps com ara el Dr. Daltabuit o el Dr. Fontlladosa, però d'altres hi exerciran la medicina un temps considerable o s'hi quedaran definitivament, desmentint el concepte que la Catalunya rural anterior al franquisme era un desert mèdic. Entre 1916 i fins l'esclat de la guerra, el Dr. Antoni Lladó Vidal, fill de l'industrial surotaper Jaume Lladó, tingué consulta especialitzada en malalties infantils i fou metge tocòleg entre 1930 i 1932. Un any després i fins al 1951, exercí el Dr. Josep Vidal Mestres. El Dr. Santiago Nadal Bonet s'establí a Sant Feliu de Guíxols el 1905 i fins a la seva jubilació el 1953 estigué adscrit al Seguro Obligatorio de Enfermedad i tingué consulta al carrer Major. De la mateixa generació n'era el Dr. Leopold Oliu Cubias, amb consulta al carrer de Sant Joan, 24. Alguns facultatius, a part de passar consulta i visitar els malalts, també formaven part de la Junta Local de Sanitat, com ara el cirurgià-dentista Guillem Tell Gurí, fill de Jaume Tell, que n'arribà a ser president i que compartia especialitat amb Benito Albertí Rabassa, domiciliat al carrer de la Creu, 70, 1r Robert Viladesau Gurí exercí durant gairebé mig segle, especialitzat en oftalmologia i obstetrícia a la seva consulta del carrer de Verdaguer, 7, alhora que feia de metge titular de la Creu Roja i de l'Hospital Municipal i, a partir de 1942, formarà part del SOE, del qual n'arriba a ser doctor inspector. Un altre doctor emblemàtic

4. Els primers col·legis professionals relacionats amb l'àmbit sanitari es van constituir abans de 1898, ara bé, la col·legiació era voluntària i no obligatòria per exercir la professió.

5. La Llei de 30 de gener de 1900 regularà per primera vegada els accidents laborals i serà l'inici d'un seguit de reformes que consolidaran la idea que la beneficència és un dret i no una ofrena.

fou Joan Prim Codinas, que exercí entre 1923 i 1964, el qual començà com a metge del Balneari de Sant Elm i també obrí consulta a la torre Villa Rita, a l'actual plaça de l'Abadia, a més de ser metge de l'hospital i director dels Serveis de Sanitat Marítima, també participava en la vida política de la ciutat com a regidor de l'Ajuntament.

Els avenços mèdics i científics cada cop eren més evidents i el fet de situar-nos en un àmbit més o menys rural, no significa que els metges ganxons no estiguessin al dia de les últimes recerques. Del Dr. Martí Casals i Echegaray, emblemàtic metge rural que exercí a la Vall d'Aro i amb consulta al carrer Maragall, 30, de Sant Feliu de Guíxols, en sabem pel testimoni d'alguns pacients que en casos complicats, després de l'exploració completa de tot el cos i abans de donar el diagnòstic, s'acostava a la biblioteca del seu despatx per consultar llibres i monografies, alguns en francès i anglès, que l'ajudaven a fer el diagnòstic definitiu i, si no ho tenia clar, feia "consulta" amb un especialista. Els metges de poble es trobaven amb situacions que

Benedicció de la primera ambulància de la Creu Roja, popularment coneguda com *la Campaneta*, davant de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols cap a l'any 1955. A la fotografia s'hi identifiquen: Enric Serra, M. Lluïsa Llorens i Girbau, Carme Bonet, Robert Pallí, el Dr. Rubió, Josep Coll, Carme Ensesa, mossèn Josep M. Cervera, Enric Massós i, a la dreta de la imatge, Joan Fernández. Procedència: Col·lecció L'Abans. Lluís Palahí i Xargay. (Autor: desconegut)

Als anys trenta, algunes consultes comencen a incorporar aparells mèdics d'última generació com ara els raigs X, els ultraviolats i altres innovacions que ajudaven al diagnòstic del pacient.

en alguns moments els requerien coneixements que abraçaven més d'un àmbit de la medicina. Tot i que hem vist com alguns d'ells es decantaven per l'especialització, era necessari tenir nocions generals de totes les especialitats per atendre tots els malalts que ho necessitessin, i en casos extrems intentar salvar la vida del pacient. En aquest sentit, cal destacar la figura del cirurgià Miquel Sánchez, que als anys vint impulsa la realització d'operacions a l'Hospital Municipal per tal que la gent del poble no hagués d'anar fins a Girona o Barcelona. També fou important l'arribada de la primera ambulància de la Creu Roja el 1955.

Als anys trenta, algunes consultes comencen a incorporar aparells mèdics d'última generació com ara els raigs X, els ultraviolats i altres innovacions que ajudaven al diagnòstic del pacient. Era el cas de les consultes del Dr. Antoni Miralles Ribot, a la plaça del Mercat, que combinava amb les tasques de cap de Sanitat, metge de Sanitat Marítima i a partir de 1940 metge titular d'assistència pública domiciliària del districte 1; la del Dr. Josep M. Rubió a la rambla Vidal o la del Dr. Martí Casals quan s'instal·la a la ciutat, encara que ell ja utilitzava aparells portàtils per visitar a les masies dels voltants. Durant aquests anys s'instal·len noves consultes com és ara la que el Dr. Josep Mª Falgueras Falgueras anuncia el 1932, o també hi ha alguns fills de metges ganxons que segueixen l'ofici dels seus pares, com és el cas del Dr. Lluís Corominas, que, un cop mort el pare, n'agafa el relleu generacional.

Els anys de la guerra i postguerra foren temps difícils, la tuberculosi feia estralls i els recursos sanitaris disponibles eren limitats. Malgrat que el sistema sanitari català es mantingué estable, en un territori com ara Sant Feliu de Guíxols i la Vall d'Aro, no foren temps fàcils per exercir la medicina, ni per perdre la salut. Dels 9.147 habitants que el 1936 hi havia a Sant Feliu de Guíxols, el 1940 només n'hi havia 7.583, i això posa en evidència els estralls de la tragèdia. No els fou fàcil en els primers anys d'exercici a metges com ara Martí Casals, Carles Aulet Fàbregues, Francesc Rusalleda, Antoni Miralles o Josep Maria Rubió Pagès, que primer exercí com a metge rural a la Vall d'Aro i després combinà la consulta privada amb el càrrec de metge a l'Hospital Municipal o la presidència de l'Assemblea de la Creu Roja. Alguns, però, viuran el canvi que significà en el sistema sanitari la creació del Servicio Sanitario del Seguro Obligatorio de Enfermedad el 1942. Quedaven fora d'aquesta cobertura pagesos i pescadors, funcionaris, guàrdia civils i el conjunt de professionals liberals, els comerciants i els artesans sense assalariats. A Sant Feliu de Guíxols es crea l'ambulatori al carrer de Sant Llorenç cantonada amb el carrer Major, on el metge oferirà assistència mèdica als beneficiaris, ja fos a l'ambulatori o a la visita domiciliària. Alguns metges que arribaren a partir d'aquest moment són l'Albert Riera Piferrer, metge oftalmòleg, o en Joan Sala Camats, metge del "Seguro". Recordat per molts ganxons, el 1964 comença a exercir Jordi Rubió, fill de Josep M. Rubió, que fou metge

de capçalera, metge titular de l'Hospital Municipal i de la Creu Roja i també facultatiu del servei d'urgències i especialitats mèdiques i quirúrgiques. Compartiren exercici amb veterans com ara el Dr. Ruscalleda, que a partir de 1953 fou metge adscrit al Seguro Obligatorio de Enfermedad, després que el Dr. Nadal es jubilà. D'altres, com ara el Dr. Casals, no van voler mai pertànyer al *Seguro*, considerava que es perdia la relació entre metge i malalt.

Amb els anys va anar canviant la relació entre metge i malalt, la salut esdevingué definitivament un dret universal i l'especialització mèdica cada cop era més evident. L'any 1956, s'enyora la figura del metge de poble, i el temps en què "era parte integrante de la familia. En que el médico se sentaba a la mesa del comedor de la casa del enfermo y allí escribía en un papel con membrete llevando su nombre, sin necesidad de 'duplicados' o 'triplicados', la receta que debía tomar el paciente. Y volvía un día y otro, porque como decíamos antes, el galeno pertenecía a todas las familias".⁶ La culminació d'aquest procés de canvi en el sistema sanitari i l'actuació del metge arriba el 1967, any de la promulgació de la *Ley de Bases de la Seguridad Social*.

Avui ja no sorprèn trobar metgesses en tots els centres sanitaris i en totes les especialitats, però com es pot deduir en la lectura dels noms dels metges que van exercir a Sant Feliu de Guíxols, la professió mèdica va ser durant molts segles un àmbit exclusivament masculí. Hem volgut acabar aquesta història amb la primera metgessa titular de Sant Feliu de Guíxols, la Dra. Montserrat Colom Quer, que arriba el gener de 1979 i que exercirà la medicina primer a l'ambulatori del carrer de Sant Llorenç, després als baixos de l'Hospital i finalment, a partir de 1992, al nou centre a la Casa del Mar. Ha estat testimoni dels darrers canvis en el sistema sanitari del nostre país, que no han estat pocs, i ha vist com desapareixien algunes pràctiques com són ara les conductes o la visita domiciliària. "La doctora", tal com la coneixien els seus companys i pacients, ha hagut de deixar l'exercici abans d'hora, però mentre ho va fer, s'hi entregà en cos i ànima.

Laura Francès
Espai del Metge i de la Salut Rural

6. AMSFG. *Àncora*, 11 d'octubre de 1956, pàg.3.

BIBLIOGRAFIA

BORRELL, M. *Caritat, beneficència, solidaritat: L'Hospital de Sant Feliu de Guíxols (del s.XIX al s.XX)*. Sant Feliu de Guíxols: Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, 2005.

COMELLES ESTEBAN, J.M. (ed.); ALEMANY NADAL, S. (coord.); FRANCÉS SAN MARTÍN, L. (coord.). *De les iguals a la cartilla. El regiment de la cosa pública, la medicalització i el pluralisme assistencial a la Vall d'Aro*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 2013.

"Plec d'Història Local", dins *l'Avenç*, abril 2010, núm. 36.

Home i tècnica enfront d'una realitat deprimida: El metge rural a la postguerra. Catàleg de l'exposició temporal Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. 2 d'agost - 30 de novembre 2003.

PUIGVERT SOLÀ, J.M. "Els professionals de la sanitat a la Catalunya de mitjan segle XIX", dins *Barcelona Quaderns d'Història*, 2002, núm. 5, pàg. 173-188.

ZARZOSO ORELLANA, A. "El pluralismo médico a través de la correspondencia privada en la Cataluña del siglo XVIII", dins *Dynamis*, 2001, núm. 21, pàg. 141-159.

Vist per l'ÈPOCA MEDIEVAL **ELS LLIBRES DEL METGE JUEU NATHAN MOSSÉ DESPORTAL I DE GOIG, LA SEVA ESPOSA (SANT FELIU DE GUÍXOLS, 1410).** Als segles XIV i XV els municipis catalans solien contractar jueus com a metges. A partir del testament de la vídua d'un metge jueu de Sant Feliu de Guíxols podem saber quins llibres tenia a la biblioteca i, per tant, quins eren els seus coneixements i la seva procedència. Es constata l'alt nivell de formació que tenien els professionals a Catalunya, el valor que donaven als llibres i també l'important paper dels metges i metgesses jueus en la difusió a Europa dels tractats de medicina d'època clàssica i també del món àrab.

El juliol de 1410, a Sant Feliu de Guíxols, una dona jueva anomenada *Goig* crida a casa seva el notari públic (cristià) i li demana de descriure i inventariar tots els béns que hi ha a la casa on vivia amb el seu espòs recentment difunt, mestre Nathan Mossé Desportal.¹ Aquell era metge, i havia estat contractat pels cònsols de Sant Feliu de Guíxols perquè exercís de metge a càrrec del municipi. Al cap d'un mes i mig, la dama, que es declara presa d'una malaltia de la qual tem morir, però amb plena capacitat de memòria i amb les facultats mentals i de parla intactes², dicta testament; deixa als seus dos fills, Bonjuhà i Astruc, els llibres que havien estat del seu espòs, a més d'un altre propi, de gran vàlua en la ciència mèdica (un Còdex d'Avicenna), i estableix llegats a les seves dues filles solteres, Bonadona i Tolrana, així com a la seva filla casada Meirona, i a la seva germana vídua, que també es deia Bonadona.

Magister Nathan Mossé Desportall, l'espòs de Goig, rebia la distinció de físic, que és com es coneixien els metges a l'època, i tot i ser "jueu de Girona" residia a Sant Feliu de Guíxols, on feia de metge a canvi de 8 lliures i 5 diners cada sis mesos

Goig provenia d'una important família jueva de Besalú; era filla de Zarch Perfet i tenia una germana que es deia Bonadona, i dos germans, Isaac Zarch i Saltell Astruc Zarch. El seu espòs difunt, Nathan Mossé Desportal, era membre d'una antiga nissaga jueva de metges, actius des dels primers anys del segle XIV i fins als temps de l'expulsió de 1492. Eren originaris de Girona, on ocupaven càrrecs destacats al govern de l'aljama durant els segles XIV i XV.³ Els Desportal també feien de prestamistes, com tants altres jueus i jueves de les comunitats catalanes medievals, eren molt actius en els negocis i es desplaçaven sovint d'un indret a l'altre, per això els trobem assentats a diferents localitats de la geografia gironina com ara Besalú, Olot, Camprodon, Castelló d'Empúries o Sant Feliu de Guíxols.

*Magister Nathan Mossé Desportall, l'espòs de Goig, rebia la distinció de físic, que és com es coneixien els metges a l'època, i tot i ser "jueu de Girona" residia a Sant Feliu de Guíxols, on feia de metge a canvi de 8 lliures i 5 diners cada sis mesos, l'equivalent a 30 florins anuals.*⁴ Des de 1354, Sant Feliu de Guíxols era, per reial privilegi, "membre i part de la ciutat de Girona", considerada legalment un "carrer" d'aquesta ciutat, que amb aquell port tenia una obertura al mar. La vila participava de les constitucions, privilegis, ordinations i altres qüestions legals que tenia Girona. És en aquest entorn, que cal situar el contracte que els cònsols de la vila establiren amb Nathan Mossé Desportal, seguint el costum, que es va mantenir durant tot el segle XV, de designar jueus per ocupar el càrrec de "físic municipal".⁵ El metge jueu era fill de mestre Mossé Abraham Desportal, també metge, mort el

Assistència a una dona embarassada. Imatge utilitzada per Montserrat Cabré en la conferència "L'àmbit domèstic a l'edat mitjana, un espai de cura que cal reivindicar" el 24 de maig de 2013 per a la Càtedra Martí Casals de Medicina i Salut en l'Àmbit Rural. Miniatura del fol. 131r3 de las *Cantigas de Santa Maria*, de Alfonso X el Sabio ms de El Escorial, publicada amb permís d'Edilano-Ars Libris, Madrid, Espanya. Copyright © Patrimonio Nacional

1. "Ego, na Goion, uxor magistri Nathan Mossé del Portall, quondam iudei fisiici Sancti Felicis Guixuillensis, qui XVI die mensis iunii proxime passati in dicta villa vite sue extremum exitum, [...] ut bona que fuerunt dicti viri mei [...], incipio facere inventarium pro ut sequitur in hanc modum." AHG. Protocolos Notariales. Sant Feliu de Guíxols, SFe288, f. 1r (9.VII.1410)
2. "egritudine detenta de qua me memoria timeo, in meo bono sensu plenaque memoria et loquella existens meum condo, facio et ordino testamentum." AHG. Protocolos Notariales. Sant Feliu de Guíxols, SFe49, fol. 41-43 (26.VIII.1410)
3. La posició destacada de Nathan Mossé es fa evident quan, en nom d'aquella, el desembre de 1392, reconeix haver recuperat de mans del mercader Guillem Bernat Beuda: "quatre coronas d'argent daurades i esmaltades, que llueïen els escuts reial i de Girona, i que servien d'ornament dels rotlles de la Torà, que havien estat dipositades en comanda a casa del mercader cristià per tal d'evitar-ne el robatori i la destrucció durant el gran atac al call del 10 d'agost de 1391. AHG. Protocolos Notariales. F. de Cantallops, vol. 416, fol. 1r (I-1392)
4. AMSF, Manual d'Acords 1408-1410, fol. 22v
5. Com per exemple, Mestre Astruc Bonjuà Baron, que feia de metge municipal entre 1399 i 1403 a canvi de 30 florins d'or d'Aragó (AMSF, Manual d'Acords 1401, fol. 126r)

1400. Tenia dos germans, un de més jove, de nom Vidal Mossé Desportal, i un de més gran, que també era físic, exercia a Girona i es deia Abraham Mossé Desportal.⁶

Aquell 9 de juliol de 1410, en presència del notari i de tres prohoms jueus de Girona, que li feien de testimonis (Vidal Mossé Desportal, Samuel Astruc i Jacob Barbos), Goig va dictar inventari, iniciant-lo amb aquestes declaracions: “Noverint universi quod, cum ob doli maculam evitandam ominumque fraudis suspicionem tollendam inventory beneficio sit provisum, [...] ego, na Goion, uxor magistri Nathan Mossé del Portall, quondam iudei Sancti Felicis Guixulensis [...], per conservationem doti mee et ut bona que fuerunt dicti viri mei dissipari valeant seu modo aliquo occultari.” A l’inventari de Goig hi ha tres grans blocs: els llibres, els préstecs i els béns (mobles i immobles). El primer grup destaca per damunt dels altres: Goig disposa d’una biblioteca amb 127 títols, molts dels quals són de contingut religiós –textos bíblics i talmúdics, rituals d’oracions i obres de la tradició hebrea– (la Bíblia, el Gènesi, el Llibre de Job, el Talmud, llibres d’hores de Cap d’Any, i de Iom Kipur,...); hi ha alguns llibres de moral, tals com un *Toras Bays Curt* (Torat ha-Bayt de Rashba), un *Cozari* (Cusari), i un *Toraz Azam* (Torat ha-Adam de Nahmànides). També hi havia tractats d’astronomia i d’astrologia, com ara el *Libre appellat sciència de les steles de Tholomeu o Les taules de Mestra Bonet*.⁷ D’entre tots, 18 són títols molt destacats de medicina que denoten un alt grau de coneixement dels propietaris. Realment, el metge i la seva dona posseïen autèntiques joies de la medicina del seu temps; hi són descrits, entre d’altres, un antidotari de Nicholau (*Antidotari de Nicolau*, traduït el 1347 de l’àrab a l’hebreu per metges jueus provençals); un “quaternis de Constasti de Ypochras” de mossèn Arnau de Vilanova (*Aforismes d’Hipòcrates en la traducció llatina de Constantí l’Àfricà*, segle xi); un “Oppus de mestra Abraham de les febres pestilencials” (*Llibre de Febres*, d’Abraham Castlàri, metge reial originari de Besalú); un “libre de mestra Johan Jacma” (metge de cort a Avinyó segle xiv, fill del metge de Lleida

Guariment de la ferida d’un fill. Imatge utilitzada per Montserrat Cabré en la conferència “L’àmbit domèstic a l’edat mitjana, un espai de cura que cal reivindicar” el 24 de maig de 2013 per a la Càtedra Martí Casals de Medicina i Salut en l’Àmbit Rural. Miniatura del fol. 161r3 de las *Cantigas de Santa Maria*, de Alfonso X el Sabio ms de El Escorial, publicada amb permís d’Edilan-Ars Libris, Madrid, Espanya. Copyright ©Património Nacional

6. AHG, *Protocolos Notariales*, Girona 5, F. Vidal, vol. 90, fol. 99 (2.VI.1400)

7. Bonet Bonjorn, astrònom reial de Perpinyà (1361), fill d’Ester Caravita, jueva de Girona i del destacat astrònom perpinyanès David Bonet Bonjorn de Barri.

Detalls d'un pergami hebreu dels segles XIII-XIV amb fragments de la Torà que havia estat utilitzat com a cobertes del *Llibre d'afers comuns* de la Universitat de Sant Feliu de Guíxols dels anys 1403-1407. AMSFG. Col·lecció Municipal de Pergamins (PGM0363).

La magnífica biblioteca que descriu na Goig constata l'elevat nivell de coneixements que tenien els metges jueus catalans

Jaume d'Agramunt, i autor d'un llibre sobre la pesta intitulat *Tractatus de Pestilentia*; un "librum mestra Bernardo de Gondo" (possiblement el famós *Lilium Medicinae*, escrit el 1362 pel cèlebre metge de Montpeller Bernard de Gordon, i traduït a l'hebreu pel convers Joan d'Avinyó, de jueu Mossé ben Semuel), un *librum vocatum*, *Lo Manzhor* (l'obra magna del metge d'Al-Àndalus Al-Rasí); i el *Rationes de orinas* de Ysach (*Llibre de les orines*, d'Isaac Israelí, metge jueu andalusí del segle XII).

La magnífica biblioteca que descriu na Goig constata l'elevat nivell de coneixements que tenien els metges jueus catalans, dels quals Nathan Mossé Desportal n'és una bona mostra. Igualment, l'excel·lència dels títols del llistat evidencia la prolífica circulació de les obres dels grans metges de l'antiguitat com ara Hipòcrates o Gal·lè. Va ser gràcies als traductors i als metges jueus que les obres de medicina més destacades del món antic i de l'entorn judeoàrab varen ser transmeses arreu d'Europa; en l'inventari de Goig, com en d'altres similars de l'època, hi destaquen les obres del filòsof Mossé ben Maimó de Còrdova, així com dels tractats d'Avicenna i d'Al-Àlmansor. La biblioteca que se'n dibuixa en aquella casa de Sant Feliu de Guíxols és un exemple de les fecundes relacions científiques que hi havia entre Catalunya i Provença⁸, i evidencia una relació d'estreta harmonia cultural entre les tres grans cultures mediterrànies.

En morir el seu marit, Goig quedava com a dipositària d'un interessant compendi de saber medieval. Aquells llibres eren un autèntic tresor i és evident que aquella mare jueva era molt conscient de la seva vàlua, i que va voler preservar aquella riquesa intel·lectual llegant-la als seus fills, Bonjudà Nathan i Astruc Nathan, que era metge. Ells, al seu torn, els degueren llegar als seus descendents, seguint el model establert per la mare en una cadena de

8. Són constants les referències als metges formats a Montpeller i a la magnificència de les seves obres, així com a la importància de les traduccions que els varen posar a l'abast dels metges de les tres cultures; per exemple, el convers Joan d'Avinyó escriu en el seu pròleg al *Lilium Medicinae* de Bernard Gordon: "vaig considerar que era un bon llibre i per això el vaig traduir de la llengua dels cristians a la llengua dels hebreus", a L.G. Ballester, *La búsqueda*, op. cit., p. 436.

transmissió de saber i de cultura que venia de més de cinc generacions enre-re i que va continuar en generacions posteriors, ja fossin jueves o converses.

Finalment, cal preguntar-se si Goig en feia ús, d'aquells llibres. Potser se'n servia en la pràctica de la ginecologia i l'obstetrícia i en la cura del cos femení. La hipòtesi és difícil de provar, ja que cap document no ho constata. Però no hi ha raó per rebutjar del tot la idea, perquè a l'edat mitjana hi ha força jueves que són metgesses i llevadores, com ara Floreta Sanoga, jueva de Santa Coloma de Queralt, que era metge personal de la reina Sibilla de Fortià, o com una altra, na Goig, metgessa de Ciutat de Mallorca entre 1329 i 1337. En alguns indrets fins es documenten jueves *cirurgianes*⁹. Algunes eren esposes de metges de renom, com ara l'esmentada Floreta, esposa de Jucef Sanoga; o com na Bellaire i na Pla, esposes de Samuel i Jaffudà Gallipapa, físics jueus de Lleida. Per això és molt probable que tinguessin accés als tractats mèdics que circulaven en aquell temps i que eren manejats pels seus marits o pares; bé podria ser que llegissin els llibres de medicina i que d'ells, juntament amb la pràctica al costat de pares i esposos o altres homes i altres dones de la comunitat, n'adquirissin els coneixements suficients per exercir la medicina amb molt bona pràctica. Sigui com sigui, no és fàcil donar raó de perquè Goig tenia en propietat un Còdex d'Avicenna, però no costa gens entendre el valor simbòlic que aquest llibre (juntament amb els altres que apareixen a l'inventari) tenia per a aquella jueva, veïna de Sant Feliu de Guíxols. El seu llegat reflecteix l'estima de Goig per la cultura, el seu reconeixement del valor dels llibres com a bé essencial, i la seva voluntat de traspassar a la seva descendència uns objectes valuosos que són, al mateix temps, font de coneixement i de sapiència universal.

Sílvia Planas

Directora del Museu d'Història dels Jueus de Girona

9. SCANDALIATO, A. *L'ultimo canto di Ester. Donne ebree nel Medioevo in Sicilia*, Selerio Editore, Palermo, (1999), p. 158-164.

Vist pels METGES CANVIS DE MENTALITAT. El guariment de les malalties està format per un complex entramat de pràctiques on conviuen la ciència i les tradicions populars. A Catalunya, la pràctica mèdica ha estat regulada des d'època medieval, però no ha estat fins al segle xx que la tecnologia ha permès el diagnòstic per mitjà de proves i analítiques. Actualment, l'ull clínic dels metges no és determinant en l'examen dels pacients, però la comunicació i el bon ús dels aparells són fonamentals en la consulta. Independentment dels avenços científics, la confiança entre el professional i el pacient continua essent bàsica en la praxi mèdica.

El dia 20 de desembre passat vam presentar, al museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols, el llibre *De les iguales a la cartilla*, de Josep M. Comelles, Sílvia Alemany i Laura Francès, dins les jornades inaugurals del curs d'enguany de la Càtedra Martí Casals de Medicina i Salut a l'Àmbit Rural, depenent de l'UdG. Crec que referir-m'hi de bon començament és la millor introducció per a les notes que segueixen, a banda de servir d'invitació a llegir l'obra, que val molt la pena. Precisament, a tomb de la seva lectura i de les seves reflexions històriques, etnològiques i antropològiques, se me n'han suggerit d'altres, lligades a la pròpia experiència personal i professional. Arriba un dia, no sabia afirmar si preocupant, en el qual la història sembla que parli d'un mateix o del que, orteguianament, en diríem les pròpies circumstàncies. Entre el viscut, el sentit i el recordat es va omplint un calaix de presumpcions, en el meu cas bastant "medicocèntriques", no en va els meus antecedents personals i familiars giren al voltant d'aquests oficis, que configuren una determinada manera de veure les coses. En el llibre s'hi inclou la descripció i comentari sobre pràctiques terapèutiques diverses, moltes d'elles d'origen popular, producte de l'experiència dels nostres ancestres o d'una interpretació màgica de l'univers que habitaven, que, paradoxalment, no sempre estava tan allunyada del que avui ens passa.

Amb el pas del temps, la medicina convencional, de base científica, es va anar imposant i tota una cultura atàvica va caure en l'oblit o en la curiositat dels etnòlegs

Quan un metge arribava a un poble durant les primeres dècades del segle passat, s'esperava d'ell i dels seus coneixements un recurs d'alta volada a l'hora de resoldre el màxim de problemes mèdics i quirúrgics que es poguessin presentar. Si prèviament aquell lloc havia disposat d'un facultatiu, les seves virtuts i atribucions ja no admetien cap dubte. Si era la primera vegada que un gal·lè el trepitjava, s'obria un món nou sobre un altre ja existent. Cercar remei per als mals o infortunis és tan antic com la humanitat. Crec que podríem dividir aquells remeis ancestrals en dos grans grups, d'una banda, les pràctiques populars, producte de la tradició i de l'experiència: una herba concreta per a una determinada malura o una tècnica per a la fractura d'un os o l'assistència d'un part. I les altres, religioses o parareligioses, que recorrien a les creences en allò que és sobrenatural, màgic o simplement irracional. El metge, al seu lloc, es veia obligat a combatre aquelles pràctiques de guariment no basades en la medicina científica, titllant-les d'absurdes, inútils o perjudicials. Amb el pas del temps, la medicina convencional, de base científica, es va anar imposant i tota una cultura atàvica va caure en l'oblit o en la curiositat dels etnòlegs.

Malgrat que el que he dit sembla una obvietat, també ho és l'aparent necessitat que tenim les persones de fugir de la pura racionalitat, del positivisme.

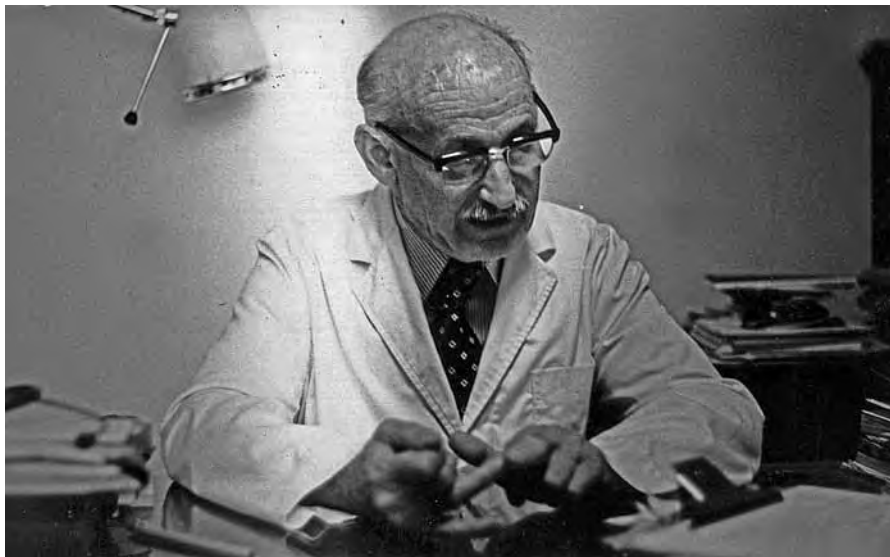
A dalt, Josep M. Riera, propietari de la farmàcia, treballant al laboratori d'anàlisis de la farmàcia Riera, actual farmàcia De la Peña. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Francesc de la Peña. (Autor: desconegut)

Sobre aquestes línies, la llevadora Joaquina Sala rentant un nadó a mitjan dècada dels anys cinquanta. Procedència: Col·lecció L'Abans. Montserrat Martí i Sala. (Autor: desconegut)

L'espera, sovint massa llarga, pot ser un exercici de confiança, d'inquietud o d'angoixa

Podia haver semblat que el mètode científic havia d'eradicar les creences no fonamentades i no ha estat així. Passaré de puntetes per la vessant religiosa ja que aquesta té una pretensió explicativa que excedeix en molt la intenció d'aquestes ratlles: la suma de creences i pràctiques existencials, morals i sobrenaturals que pretenen configurar el nostre destí, fregen sovint la malaltia i la guarició, però no com a objectiu prioritari. En aquest camp, i en el cristianisme, trobem l'ortodòxia en alguns sagraments, com ara el de l'extremunció, en multitud d'oracions i pràctiques guaridores, com són ara els resos i els exvots, però ens adonem que el seu esperit no és gaire diferent del d'aquell que demana la pluja amb una processó o cerca foragitar les calamitats amb aigua beneïta. El combat contra el diable, responsable últim dels nostres patiments, és una constant que arribaria a l'exorcisme com a ritual darrer. Paral·lelament, molts dels eixarms i sortilegis emprats en les pràctiques guaridores ancestrals, evocuen Crist, la Verge o els sants per reclamar la seva assistència.

Però les preguntes que m'agradaria deixar obertes són unes altres. Fonamentalment: Per què les persones estem tan necessitades de creure en conceptes poc o gens racionals? i, què hi ha també d'irracional en allò que considerem científic? La primera qüestió ens remet a la importància del pensament màgic o dels principis axiomàtics mai no demostrats. Resten entre nosaltres, i amb prou èxit, vestigis de medicina precientífica de finals del segle XVIII i principis del segle XIX. Teories de les quals se'n deriven pràctiques de base notòriament feble, expressades sempre amb gran rotunditat i precisió malgrat les innombrables refutacions de les quals poden haver estat objecte, que el millor aval que tenen sol ser el de la innocuïtat i alguns èxits individuals que no tindria cap sentit negar. La reflexió a la qual em porta la segona pregunta, me la faig a diari a la feina o quan jo mateix vaig al metge: quan un pacient es prepara per a la consulta, interroga el seu cos i la seva ment, s'examina, articula els motius de la seva demanda en funció del que ell percep i del motlle de les pròpies experiències i apriorismes, en ocasions, fins i tot, ho escriu en un paperet (*le malade au petit papier*, com l'havien descrit els clínics francesos), per no oblidar res, per formular-ho tot segons els criteris de la pròpia raó, tal volta per no ser influït, inconscientment, pel facultatiu. L'espera, sovint massa llarga, pot ser un exercici de confiança, d'inquietud o d'angoixa. Tots els metges ens trobem cada dia amb malalts que el primer comentari que ens fan és: precisament avui que vinc a veure'l és el dia que millor em sento. La manera com els interlocutors se saluden, l'entorn on es troben i com s'enceta la conversa, a més del grau de coneixement entre ells: el metge pot deixar explicar o pot interrogar tendenciosament sobre supòsits previs. En l'anamnesi, el malalt pot sentir-se lliure o cominats. Res no proporciona més confiança que la percepció, real o fingida, que el professional no té altra cosa a la qual lliurar-se en el moment de

A dalt, infermera tenint cura d'un pacient a la Residencia Álvarez de Castro de Girona (actual Hospital Josep Trueta), cap al 1960. AMSFG. Fons Bartomeu Auladell. (Autor: desconegut)

A sota, retrat del Dr. Àngel Latorre Rios, en el seu despatx de Bescanó, el novembre de 1998. MHSFG. Fons Àngel Latorre Rios, núm. ALR0029

la visita que al pacient i als seus problemes, i res no és percebut conscientment o inconscient com a més decebedor que la sensació de pressa o que el metge té el cap a una altra banda. Malauradament, la sanitat massificada transmet de vegades un sentiment d'anonimat, rutina i avorriment. La forma com el professional fa ús de les seves eines és primordial. L'ordinador és, en primer lloc, l'estri que més pot separar-lo del pacient. Mirar la pantalla obsessivament, fer anar el ratolí de forma compulsiva, com si d'una arma es tractés, indueixen a la sensació que la persona és menys important que aquell objecte, del qual no se n'espera, d'altra banda, cap virtut terapèutica. Dic això per contrastar-ho amb la utilització d'altres instruments, que malgrat ser diagnòstics poden tenir una càrrega taumatúrgica: determinar la pressió arterial no té altra pretensió que la d'obtenir unes dades relatives al funcionament cardiovascular de l'individu, però en el context d'una interpretació ingènua es podria assimilar al control manomètric d'una caldera de vapor o d'un motor amb les seves pressions de fluïts, vàlvules i fràgils conduccions. També la transparència de les tècniques de diagnòstic per la imatge posseeixen una vessant quasi màgica, altament virtuosa. A mesura que la tecnologia s'ha anat obrint pas, ha anat restant en l'oblit el component de teatralització que tota relació humana conté i, per descomptat, ha anat desapareixent l'aura amb què s'adornaven els actes mèdics. L'expressió verbal és crucial. Tots reclamem avui poder entendre el que se'ns explica, però les gràcies terapèutiques de la terminologia grecolatina o especialitzada, críptica i incomprensible per al no iniciat, eren òbvies. Aquella saviesa oculta obrava miracles i, per descomptat, servia per salvar la fama del metge ignorant. Si s'observen de prop les conclusions a les quals s'arriba després d'una visita

Interior de la consulta del Dr. Antoni Miralles, a la plaça del Mercat de Sant Feliu de Guíxols, l'any 1953. MHSFG. Fons Antoni Miralles Ribot, núm. AMR0008

mèdica, informes clínics inclosos, ens adonem que els elements diagnòstics i terapèutics són cada cop més detallats, però rarament responen la pregunta més elemental que el malalt es fa: i què serà de mi? És a dir: quin és el pronòstic dels meus mals? Una de les aptituds quasi oblidades dels grans metges era la d'endevinar el futur: quants dies durarà la febre, quan es tallarà la diarrea o en quina data el desnonat passarà a millor vida. Aquestes presumpcions han restat gairebé oblidades i, a tot estirar, els informes puntualitzen defensivament que si els remeis aplicats no han funcionat torni a visitar-se. I la freqüència d'aquestes visites? Actualment, sembla que tot s'acabi anant un cop al metge, o que aquest vagi a la casa una vegada per recomanar el més convenient i adéu. Abans, el més insignificant dels mals suposava l'atenció diària, el control de l'evolució, de l'eficàcia dels tractaments, de l'oportunitat de l'ampliació en l'estudi del cas, és clar, per a aquell que tenia accés a la medicina, que no era tothom. Això, avui, només es dóna amb el malalt ingressat. Tota altra atenció és per definició fugaç i presumptament definitiva.

En tot cas, i quasi sempre que s'estableix una relació pacient-metge, entra en joc una enfrontada percepció subjectiva: per al primer, ell i el seu problema són singulars, per al metge és un més de tants de semblants que veu cada dia. Harmonitzar les dues visions és sovint la clau de l'èxit. Aquestes consideracions i moltes més que podríem fer, són per donar a entendre que la medicina és una ciència però també, encara, un art, per molt que se la vulgui reduir a una col·lecció d'algoritmes i de protocols i per molt que les seves fantàstiques tecnificació i socialització l'hagin convertida en un servei i una indústria de la salut. No crec que arribi el dia, per molt que aquests supòsits s'engrandeixin, que desaparegui del tot la càrrega humana i, per tant, inconscient que ens toca arrossegar com un destí ineludible. D'aquí, d'aquesta sensibilitat acientífica prové que les activitats paramèdiques tinguin cabuda quan percebem que la tecnologia predomina sobre la relació humana. Una objecció, però: no cal disfressar el xamanisme o l'acientifisme amb terminologia científica, a cadascú el que és seu.

Daniel Palomeras Casadejús
Metge i escriptor

Vist pel **MUSEU D'HISTÒRIA** "CURAR-SE EN SALUT", MOLT MÉS QUE UNA EXPOSICIÓ. El projecte "Curar-se en salut" inclou una mostra permanent i la celebració d'activitats educatives, lúdiques i de congressos. A la Costa Brava, la ciutat de Sant Feliu de Guíxols ha tingut i manté un pes cultural considerable, on a part de les activitats temporals de gran ressò com ara el Festival de Música Porta Ferrada i les exposicions temporals de la col·lecció privada Carmen Thyssen, trobem una oferta permanent al llarg de l'any des dels centres culturals com és ara el Museu d'Història - Conjunt monumental del Monestir. El projecte "Curar-se en salut" té la voluntat de cercar en elements culturals motius que singularitzin Sant Feliu de Guíxols com a destí turístic.

El 26 de novembre de 2005 s'inaugurà l'Espai del Metge i de la Salut Rural (EMSR), amb l'objectiu d'exposar la situació sanitària i els condicionants en la salut a Sant Feliu de Guíxols i la Vall d'Aro

L'ABANS DEL PROJECTE

El Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols té els seus orígens, el 1904, en l'exposició de les troballes arqueològiques del poblat ibèric dels Guíxols. Actualment és una institució consolidada, amb seus al Monestir de Sant Feliu de Guíxols –on s'explica l'evolució històrica de la ciutat, la medicina rural i el conjunt monumental del Monestir– i a la Caseta de Salvament de Nàufrags. És precisament a partir de 2002, quan el Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols inicia una línia vinculada a la salut amb la donació de la col·lecció d'objectes i enregistraments relacionats amb la pràctica del metge rural Dr. Martí Casals.

El 26 de novembre de 2005 s'inaugurà l'Espai del Metge i de la Salut Rural (EMSR), amb l'objectiu d'exposar la situació sanitària i els condicionants en la salut a Sant Feliu de Guíxols i la Vall d'Aro (Santa Cristina i Castell-Platja d'Aro), així com els aspectes que han caracteritzat l'acció d'aquests metges i metgesses de poble: l'atenció als punts més aïllats, la multiespecialització, els coneixements enfront de la manca de recursos i la relació entre metge i malalt. Una oferta educativa i cultural amb implicació dels tres ajuntaments de la Vall d'Aro, per la qual cosa es va crear el 2005 la Comunitat de Municipis per a la Gestió de l'Espai del Metge i de la Salut Rural.

Des dels seus inicis, el Museu d'Història - EMSR ha treballat per consolidar l'Espai i que esdevingui un centre de referència nacional en el seu àmbit. Per aquest motiu s'han signat diversos convenis de col·laboració amb diferents institucions ja con-

Detall del projecte per a l'espai "Curar-se en salut" del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Procedència: Dani Freixes/Varis Arquitectes

Recreació virtual de l'espai "Curar-se en salut" a la quarta planta del Monestir. Procedència: Dani Freixes/Varis Arquitectes

L'exposició reconeix els diversos professionals que tenen o han tingut cura de la salut: doctor, metge, cirurgià, apotecari, llevadora, farmacèutic, enginyer, investigador, físic, químic, biòleg, barber, curandero, practicant, herbolari, trementinaire, veterinari, polític,... A la imatge, Teresa Girbal, remeiera i curandera guixolenc. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Roser Molins Girbal. (Autor: desconegut)

solidades i relacionades amb el món de la medicina: Col·legi Oficial de Metges de Girona (2003), Reial Acadèmia de la Medicina de Catalunya (2005), Museu d'Història de la Medicina de Catalunya (2007), el Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona (2008), el Museu-Col·lecció Tomàs Balvey de Cardedeu (2009), Societat Espanyola de Metges d'Atenció Primària (SEMERGEN) (2009), col·legis oficials de Catalunya (d'òptics, odontòlegs, higienistes), la Universitat de Lleida (2012), la Universitat de València (2012) i la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

Una menció a part ha de tenir la creació el 2008 de la Càtedra Dr. Martí Casals de Medicina i Salut en l'Àmbit Rural de la Universitat de Girona, adscrita al Museu, a partir de la col·laboració entre la Universitat i els ajuntaments de la Vall d'Aro.

Mercès a l'ajut del Departament de Cultura a través del Centre de Promoció de Cultura Popular i Tradicional Catalana (CPCPTC), s'han pogut desenvolupar diferents programes de recerca com ara "El procés de medicalització i la medicina rural a la Vall d'Aro. 1305-1967", desenvolupat durant el període 2006-2008. L'esmentat programa comptà amb la participació del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols, de la Universitat de Girona, de l'Escola Universitària de Vic i de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. El 2009 es realitzà un nou treball de recerca-documentació, també subvencionat pel CPCPTC, sobre "Inventari i catalogació dels remeis tradicionals als pobles pescadors de la Costa Brava".

EL PRESENT, AMB UN TIPUS D'ACTIVITATS BEN CONSOLIDADES

Els darrers anys s'han anat consolidant unes determinades activitats com són ara:

- Cursos d'estiu organitzats des de la Càtedra.
- Congressos i jornades de format mitjà.
- Activitats pedagògiques per a grups escolars.
- Conferències, xerrades i tallers, com ara els cicles de conferències "La medicina d'ahir i d'avui" (de gener a juny de 2008), o els cicles de conferències "Salut i societat" (cursos 2008-2014).
- Sortides i itineraris, com per exemple el cicle de sortides "Llocs de salut".
- Exposicions temporals, com ara "L'essència de la inconsciència", de Domènec Fita (2009), "Cuida't les dents" (2009, 2012), "Metges catalans a l'exili" (2010), "Plantes medicinals de Catalunya" (2010).

UNA RELACIÓ FERMA AMB EL MUSEU D'HISTÒRIA DE LA MEDICINA DE CATALUNYA

El Museu d'Història de la Medicina de Catalunya (MHMC) va ser creat per Felip Cid, catedràtic d'història de la medicina de la UAB, l'any 1981, amb el suport de la Fundació Enciclopèdia Catalana. Obert en un edifici del passatge Mercader de Barcelona fins l'any 1995, actualment roman tancat a l'exhibició pública. La col·lecció d'instruments del Museu es conserva en els magatzems del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya a Terrassa (MNACTEC), amb el qual el MHMC té un conveni de col·laboració des de 2010. El Museu depèn d'una fundació cultural privada sense ànim de lucre que està governada per un patronat.

El fons del Museu està format per quatre tipus de col·leccions, les quals constitueixen les bases de la cultura material de la ciència: instruments, arxius, fototeca i premsa i literatura mèdiques. Aquests quatre elements han estat i són objecte de les diferents donacions realitzades a la Fundació al llarg d'aquests anys d'activitat. Malgrat no disposar de seu d'exposició, el Museu realitza nombroses activitats, moltes de les quals amb el Col·legi de Metges de Barcelona i adreçades als seus 30.000 associats, així com en coordinació amb la Facultat de Medicina de la Universitat Autònoma de Barcelona.

UNA EXPOSICIÓ PERMANENT MOLT SINGULAR

L'exposició permanent i excepcional a Catalunya de les col·leccions de salut procedents del Museu d'Història-Espai del Metge i de la Salut Rural i el Museu d'Història de la Medicina de Catalunya, és un dels objectius del projecte, amb una proposta museològica –de discurs– i museogràfica –de recursos– per proporcionar una experiència emotiva, satisfactòria i formativa. Es pretén crear un nou espai permanent dedicat a la salut, temàtica innovadora i sense cap altre exemple a Catalunya, que integra dos centres de temàtica coincident. Aquest espai del món de la salut, únic a Catalunya, no vol ser només una exposició d'experiències, emocions i coneixement, sinó que a través de les noves tecnologies vol vincular exposició i visitant més enllà de la visita tradicional.

La mostra, amb paraules del comissari i conservador del MHMC, Alfons Zarzoso, explica el tresor de la salut, que fa palès el cabal de recursos que els ciutadans te-

Recreació d'una consulta mèdica a l'exposició de l'Espai del Metge i de la salut Rural al Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols abans de la reforma del 2014. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: Jordi Gallego)

Recreació del despatx d'un metge, antiga exposició de l'Espai del Metge i de la salut Rural al Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: Jordi Gallego)

Mostra d'herbes i remeis tradicionals a l'exposició de l'Espai del Metge Rural, a la quarta planta del Monestir abans de la reforma del 2014. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: Jordi Gallego)

L'actuació representa un pas més també en la restauració total del Monestir barroc de Sant Feliu de Guíxols, potenciant l'equipament del Monestir com el pal de paller de l'oferta patrimonial de la ciutat

nen a l'abast per tal de protegir la salut; es planteja la idea de salut com a patrimoni individual, com a part de la responsabilitat ciutadana davant la comunitat i com a manera de viure autònoma, solidària i joiosa. Així, els àmbits aniran des dels drets i obligacions que tenim amb la nostra salut, la màquina humana que som, una mirada al passat, una radiografia del present, i fins a un apartat dedicat a les noves eines, recerques punteres a Catalunya que ja pensen en el demà.

Dani Freixes i l'equip de museògrafs de Varis Arquitectes han plantejat com exposar un tema difícil, del qual sempre fa respecte parlar-ne: la salut. I amb paraules del mateix Freixes, ho fan "primer recordant que cada dia naixem i que sols un dia morim; des de l'optimisme que ens dóna la Vida". Ho faran amb audiovisuals, vitrines que expliquen com el temps transforma les coses, amb metàfores visuals, espais evocats... parlant sempre més del que tenim que del que ens falta i fent que la visita a l'exposició sigui entranyable, propera, optimista, agraïda, rigorosa i útil.

EL MONESTIR I L'ANTIC HOSPITAL

L'actuació representa un pas més també en la restauració total del Monestir barroc de Sant Feliu de Guíxols, potenciant l'equipament del Monestir com el pal de paller de l'oferta patrimonial de la ciutat, que ha d'esdevenir un motor del turisme a la ciutat i la Costa Brava centre. El projecte inclou el condicionament de sales d'actes, amb la intenció de dotar dels recursos necessaris al turisme de reunions professionals que ja s'ha anat generant però que demanda unes estructures més estables i confortables.

El projecte "Curar-se en salut" s'inscriu en una línia d'actuacions al Monestir que en els darrers 10 anys podem resumir així:

- Inauguració de l'exposició permanent de l'Espai del Metge Rural, 2005.
- Redacció i aprovació del Pla Especial d'Intervenció del Monestir, 2006.
- Construcció de l'ascensor principal, 2006.
- Restauració del Palau de l'Abat, 2008.
- Adequació de l'àmbit del Museu dedicat al Monestir, 2010.
- Actuació a la coberta de la planta 4 del Monestir, 2010.
- Intervencions arqueològiques, 2009-2011.
- Restauració de les torres del Fum i del Corn, 2011.
- Adequació del Palau de l'Abat per a exposicions, 2012.
- Adequació de l'àmbit dedicat als primers mil·lennis i pas a l'església, 2013.

La relació amb el Museu d'Història de la Medicina de Catalunya mira també cap a l'edifici de l'antic Hospital. El 2010 es va signar un protocol de col·laboració entre el Museu d'Història de la Medicina de Catalunya i l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, amb el qual es pren el compromís de treballar plegats per un nou centre de conservació, difusió i divulgació de la història de la medicina i la

salut, amb seu a l'antic Hospital de Sant Feliu de Guíxols. Enguany està previst que l'Ajuntament pugui disposar d'un pla director que ja inclogui aquests usos.

Com si fossin els pares de la criatura, el taxista Bosch i la llevadora Joaquina Sala, amb el nadó, a punt d'entrar a l'església per al bateig. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Montserrat Martí Sala. (Autor: desconegut)

EL PÚBLIC, GENERAL I DE CONGRESSOS

Hi ha diversos grups de població tant local com visitant que podrien esdevenir el principal públic potencial de l'exposició, des de famílies, escolars i estudiants (des de l'educació infantil fins a l'educació universitària), grups de nens o joves que pertanyen a grups o associacions de temps lliure, adults (ja sigui de forma individual o en petits grups, o bé sigui en grups organitzats pertanyents a alguna entitat, associació, empresa o col·lectiu específic), persones grans, persones amb alguna discapacitat física o psíquica, persones de diferents cultures, etc. També hi ha un vessant específic de potencial en els professionals del món de la salut. Es treballa amb els col·legis professionals i els centres sanitaris més propers en l'organització d'activitats.

Algunes de les dades actuals sobre ocupació disponibles¹, ens diuen per exemple que la renda familiar disponible bruta per habitant a Sant Feliu de Guíxols és de 16.900,00 € (un punt percentual per sota de la mitjana del Baix Empordà). L'atur té una alta incidència especialment en el sector serveis i en segon lloc en la construcció. S'està treballant, pel que fa als espais destinats a l'organització d'actes i congressos programats per entitats i institucions públiques o privades, per aconseguir un nou turisme que ajudi a una desestacionalització de la demanda turística, a més d'una oferta patrimonial i cultural molt singular.

Sílvia Alemany

Directora del Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols

El Dr. Casals, amb Joan Respecta, masover de Can Pey. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Pau Casals. (Autor: desconegut)

1. Institut d'Estadística de la Generalitat de Catalunya.

CALIDOSCOPI

LES IMATGES

1. La llevadora Joaquina Sala en la moto que utilitzava per anar a fer els serveis. Procedència: Col·lecció L'Abans. Montserrat Martí i Sala. (Autor: desconegut) 2. Primera ubicació de la farmàcia Dalmat, a la cruïlla del carrer de Sant Joan amb el carrer de l'Hospital. En primer terme, Josep Dalmat i Romaguera i un dels dependents de l'establiment. Procedència: Col·lecció L'Abans. Antoni Dalmat i Torres. (Autor: desconegut) 3. Rua de Carnaval de l'any 1934 per la carretera de Girona. Aquell any la desfilada s'organitzà per recollir diners per al Dispensari de Lluita Antituberculosa de les Comarques Gironines per mitjà de la venda de llotges i seients. AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñez. (Autor: Fèlix Romani) 4. Carles Ripoll, auxiliar de farmàcia, darrere el taulell a l'interior de la farmàcia Riera, actual farmàcia De la Peña, el 1950. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Francesc de la Peña. (Autor: desconegut)

5. Vista del jardí de l'Hospital, després de la reforma de l'any 1922. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)
6. Retrat de grup de religioses de la congregació Germanes de Sant Josep, encarregades de l'antic Hospital de Sant Feliu de Guíxols, als anys vuitanta. AMSFG. Fons Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)

7. El Dr. Martí Casals Echegaray i l'actor John Wayne, al qual va atendre durant la seva estada a Sant Feliu de Guíxols a bord del *Wild Goose* l'any 1963. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Pau Casals. (Autor: desconegut) 8. Carmela Palahí amb la roba de la bugaderia dels Banys de Sant Pol als anys cinquanta. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. Carmela Palahí. (Autor: desconegut) 9. Detall de l'ambient dels Banys de Sant Elm, als anys vint. AMSFG. Fons Francesc Llorens (Autor: Francesc Llorens)

ANTONI BELTRAN

és metge de capçalera a Sant Feliu de Guíxols des de fa gairebé vint-i-set anys. Explica els seus inicis en la medicina i com ha canviat aquest món des de llavors. Humanista de vocació, té dues grans aficions: conèixer el territori per mitjà de la bicicleta de muntanya i la recerca del llenguatge popular en el món de la salut.

ANTONI BELTRAN GENESCA té cinquanta-vuit anys i va néixer a Matadepera, al Vallès Occidental, on el seu pare exercia de metge. De petit va viure en molts llocs diferents fins que la família es va instal·lar a Canet, llavors ja era adolescent. Va acabar el Batxillerat i va fer el COU (Curs d'orientació universitària anterior a la LOGSE) a l'Escola Pia Santa Anna de Mataró. Va estudiar medicina a la Universitat Autònoma de Barcelona, a l'Hospital de Sant Pau, perquè encara no s'havia construït la Facultat de Medicina a Bellaterra. Quan es va llicenciar, va fer l'examen del MIR per especialitzar-se en medicina interna. Va treballar com a resident a l'Hospital Joan XXIII de Tarragona durant cinc anys i, després, com a internista a l'Hospital de Sant Joan de Reus. Va fer oposicions per fer de metge sanitari local d'Assistència Pública Domiciliària (APD). Les seves dues primeres destinacions van ser Alió i Puigpelat, a l'Alt Camp. L'any 1987 va fer unes altres oposicions i va obtenir el trasllat a Sant Feliu de Guíxols, on ha exercit i viscut des d'aleshores. A la nostra ciutat va començar exercint com a metge APD i, posteriorment, com a metge de capçalera. Des de fa quasi 15 anys és el metge responsable de la Residència Asil Surís.

Per què va estudiar medicina?

Segurament perquè ja ho havia viscut a casa, ja que el meu pare era metge. Per cert, la meua filla també ha escollit la mateixa professió...

Com és que durant la seva infantesa va viure en tants de llocs diferents? Quins records en té?

Els metges es desplaçaven molt sovint d'un lloc a l'altre perquè no hi havia Seguretat Social. Després de néixer jo, al cap de tres mesos, ja ens vam traslladar a un altre poble. Canviàvem pràcticament cada any, vam viure a Sant Llorenç Savall, Vic, Cerdanyola, Avinyó, Blancafort o la Vall de Boí. Per cert, quan hi vam viure, no hi havia res, només les esglésies. Entre Boí i Taüll encara no hi havia carretera, el pare, quan anava a fer visites, hi havia d'arribar en mula! Recordo molta neu... Després també vam viure a l'Albagés, prop de les Borges Blanques. Als nou anys va ser l'últim trasllat. Érem vuit germans i vam anar a viure a Canet de Mar. Jo era el gran, em sentí canetenc i ganxó.

Quin ambient hi havia a la Universitat quan va estudiar?

Era una època molt complicada, mentre estudiava es va produir la mort de Luis Carrero Blanco en un atemptat d'ETA, l'execució de l'anarquista Salvador Puig Antich i, finalment, la mort de Franco. Hi havia moltes vagues a la universitat, contínuament es feien assemblees, en definitiva, molts trimestres perduts! Eren temps de canvis, però els vam patir amb la universitat tancada i "els grisos" entrant-hi molt sovint. Vam fer poca vida universitària...

Per què es va especialitzar en medicina interna?

Això de l'especialitat anava una mica per modes. Llavors, per exemple, molta gent estudiava filosofia i lletres o història. Dins la medicina estava de moda la medicina interna perquè donava la visió global del malalt. Em podia haver quedat a Barcelona, però vaig anar cap a Tarragona, cap a Reus. La meua esposa era infermera i treballava a Reus, mentre jo estudiava l'especialitat i estava com a resident a Tarragona. Llavors ja teníem una filla, la gran. Quan vaig acabar la residència vaig treballar com a internista a Reus, però seguint el model del pare, vaig tornar cap a l'anomenada *medicina primària* o *medicina familiar*. Es coneix amb diferents noms, *medicina primària* no m'agrada gaire perquè dóna sensació de precarietat. M'agrada més *medicina de capçalera* perquè es refereix a la relació amb el pacient, com quan el metge anava a veure el malalt a casa.

La primera plaça que va ocupar en l'Administració pública va ser de metge APD, per als que no som entesos: què és un metge APD?

L'APD era el metge de l'Ajuntament. Per tant, era funcionari i s'ocupava de la sanitat pública en el municipi juntament amb el farmacèutic i el veterinari. Per exemple, feia la inspecció d'establiments, que encara ara la fan els veterinaris, i el control d'aigües. També s'ocupava de les vacunes.

Però la figura del metge sanitari va desaparèixer i els metges es van dedicar exclusivament a la salut.

Vostè havia fet d'APD en dos pobles de l'Alt Camp. Per quina raó va voler el trasllat a Sant Feliu de Guíxols?

Buscava un lloc a prop de Canet, on tenia la família, ja que Tarragona quedava molt lluny i els meus pares ja eren grans. Ets el metge de la família i has d'estar disponible! Coneixíem Sant Feliu de Guíxols perquè ja hi havíem

estat quan érem joves. Buscàvem un poble de mar i Sant Feliu de Guíxols era la primera opció. Com que havia de posar diversos llocs, també vaig demanar Pineda de Mar i vàries poblacions de la zona.

Quan va arribar a Sant Feliu de Guíxols? Quins metges hi va conèixer?

Vaig arribar el 20 de novembre de 1987. Vaig coincidir amb altres metges, tots ens coneixíem, abans no n'hi havia tants com ara. De capçalera devíem ser-ne cinc. L'ambulatori llavors era a l'antic Hospital, l'ambulatori d'abans jo no el vaig viure, crec que l'anomenaven *la caixa*. Llavors la gent anava amb cartilles, hi havia una cartilla per família. Hi havia la Dra. Colom, que ja feia vuit anys que treballava a Sant Feliu de Guíxols i el Dr. Crusis,

pediatra. Abans, quan arribaves a un poble et presentaves als metges que hi havia, també als que estaven jubilats, era de cortesia. Vaig tractar amb el Dr. Gay, que es va morir ara fa un parell d'anys, o el Dr. Rubió fill, que va morir al cap de poc de jubilar-se. Aquests eren els més veterans, també vaig conèixer el Dr. Sala, molt popular, de medicina general i pediatria, que em va orientar sobre com era el poble i que era de la generació del Dr. Martí Casals, igual com el Dr. Rubió pare.

Com era la feina en aquell moment?

Abans els metges vivien als pobles: els APD, segur, i els altres de vegades vivien al terme però havien d'estar a prop de les poblacions. Es creaven uns lligams diferents, el metge era un referent al poble, hi havia un contacte molt directe amb les persones. Amb la reforma que es va fer als anys 1992 o 1993, això es va perdre. Es va donar llibertat de residència als metges i ja no calia empadronar-se o viure al poble. Va ser un gran canvi: d'alguna manera el metge es va alliberar i no feia de metge constantment, abans es veia com una professió totalment vocacional, gairebé com els capellans. Fins aleshores els metges tenien "cupos" assignats i cobraven segons les cartilles. N'hi havia de molts tipus, als pobles on hi havia fàbriques tèxtils, com per exemple Anglès, hi havia les del Montepío Tèxtil. En llocs rurals hi havia les cartilles agràries. Fèiem un horari de tres hores a l'ambulatori, la resta del dia es feien domicilis i s'atenia a les consultes particulars. En el meu cas, com que era el metge de sanitat, havia de fer altres tasques, com ara inspecció d'establiments o les ana-

Retrat de les religioses de la congregació Hermanitas de los Ancianos Desamparados amb un grup d'ancians de l'Asil Suris als anys setanta. AMSFG. Fons Jaume Escortell (Autor: desconegut)

lítiques d'aigües. Aquí hi havia molta feina amb els hotels i els càmpings, sobretot per les piscines. Després es va passar al CAP actual però, al principi, era més petit perquè al mateix edifici també hi havia la Casa del Mar. De fet, el CAP era només al pis de dalt.

Què més va canviar amb la reforma?

Es van perdre alguns drets, com ara els triennis. Es va passar a tenir un horari normal, de set hores, matí o tarda. El centre muntava un servei de guàrdia, abans els metges de poble s'ho repartien per cobrir també les nits i els caps de setmana, com les farmàcies. A Sant Feliu de Guíxols ja hi havia un servei d'urgències com ara Girona, Palafrugell o Blanes. Però als llocs petits, fins i tot Platja d'Aro, no hi havia aquest servei i els metges s'havien d'organitzar ells mateixos. En aquells moments, l'Hospital de Palamós estava a les beceroles. Als estius no hi havia metges de reforç i era una època de molta feina perquè hi havia molts estrangers. Ara els ciutadans de la Unió Europea es visiten als CAP com a usuaris, però abans no, es visitaven per lliure i pagaven la visita. La reforma també va implantar els hospitals comarcals, de fet, ja existien com a patronats o fundacions on participava el bisbat i l'Ajuntament corresponent o la Diputació. Solien ser residències geriàtriques o llocs de beneficència, els van reconvertir i els van aprofitar per al nou mapa sanitari. Per exemple Palamós, Blanes, Calella, Figueres, Olot.

I el de Sant Feliu de Guíxols?

Hi va haver força discussió sobre el mapa sanitari i on s'havia de construir l'hospital comarcal. Es va plantejar

la possibilitat que fos a Sant Feliu de Guíxols, perquè ja hi havia un hospital, també n'hi havia a la Bisbal d'Empordà, a Palafrugell i a Palamós. Va prevaldre Palamós per la seva situació, es va considerar que la resta no estaven prou ben situats. En aquell moment el responsable era el Sr. Espasa. A Tarragona va passar el mateix...

En general va millorar el sistema?

Vam passar d'estar en dispensaris, tot i que el d'aquí disposava d'un Servei d'Urgències, a tenir uns serveis ben organitzats a nivell de territori.

I el paper del metge, en què va canviar?

Llavors ja hi havia més recursos per poder fer proves als pacients, abans no hi havia aquesta possibilitat i el paper del metge era fonamental en el diagnòstic, tot depenia del seu ull clínic.

A banda de la seva professió, què més li agrada fer?

Una de les meves aficions ha estat i és l'excursionisme. Quan encara era a Canet de Mar, entre els 10 i els 17 anys, vaig ser escolta. Vaig arribar a ser cap de pioners. Fèiem una excursió cada setmana i campaments a l'estiu i per Setmana Santa. Amb tretze anys vam fer autoestop fins a Galícia. Una altra de les excursions, per exemple, era anar al Puigsacalm. Llavors necessàvem mig dia per anar fins a Girona fent autoestop, allà agafàvem el tren d'Olot fins a Sant Privat de Bas, dormíem, l'endemà pujàvem al Puigsacalm i el dia següent tornàvem. Tres dies! Per anar a Núria, caminàvem fins a Arenys per agafar el tren fins a rodalies, a Barcelona, llavors anàvem a peu fins a la plaça de Catalunya per agafar

el tren a Ripoll. Després calia anar fins a Ribes de Freser per agafar el cremallera. Tota una expedició! De vegades ens havíem posat en coves o en llocs perillosos, eren altres temps...

Així eren molt actius...

Sí, i els escoltes de Canet de Mar ens vam fer famosos perquè, com que hi havia el germà d'en Mainat de La Trínca –que tenia molts contactes–, vam iniciar recitals de cançó catalana. Has sentit parlar de les Sis hores de Canet o de Canet Rock? Tot es va fer durant aquests anys, llavors jo tenia setze o disset anys. Calia demanar el permís administratiu al Govern Civil de Barcelona i, després, portar-hi les lletres de les cançons. Al cap d'una setmana podies anar a recollir el repertori per saber quines cançons es podien cantar i quines estaven censurades. Jo les portava en un "macuto".

Ha pogut continuar amb l'excursionisme?

Quan em vaig instal·lar a Barcelona, vaig haver de deixar l'escoltisme, però a Sant Feliu de Guíxols d'alguna manera m'hi he tornat a enganxar. Des de fa uns quinze anys faig bicicleta de muntanya, som un grup de dotze. És la mateixa idea de l'excursionisme però amb la bicicleta, anem a visitar indrets com ara ermites, pous de glaç, fonts, etc. A més de fer esport, intentem conèixer el territori, gaudir amb el paisatge. Això em ve de l'escoltisme! L'Ardenya i també les Gavarres estan plenes de vestigis i la bicicleta permet fer excursions més llargues –de 40 o 50 km– i, a la tarda, ser a casa. Pengem els *tracks* al Wikiloc; ens repartim la feina, jo m'encarrego de fer

Presentació d'un projecte d'ampliació de l'Asil Surís amb l'alcalde Pere Albertí a principis dels anys setanta. AMSFG. Fons Enric Figueras. (Autor: desconegut)

els textos, miro de recollir els costums d'abans i m'agrada molt quan la gent els llegeix i m'expliquen els seus records d'aquell lloc. Ara tenim el projecte de fer una pàgina web amb les sortides a través de les Vies Verdes, en coordinació amb la web de Turisme de l'Ajuntament.

Té més aficions?

Des de fa uns cinc o sis anys em vaig adonar que aquí hi ha expressions molt pròpies, diferents dels altres llocs on he viscut. El fet de ser metge de capçalera et permet conèixer i parlar amb molta gent. Vaig detectar expressions que em cridaven l'atenció i vaig començar a apuntar les que em feien gràcia. Era com un joc. Per exemple, "aquí caic i aquí m'aixeco", "estar fet un envà de canyes" o "tenir les clavies botides" –quan es parla de les clavilles, o sigui, els turmells. A Tarragona ja me n'havia trobat algunes com una vegada que em van dir que estaven molt preocupats perquè "el padrí va molt moll, molleja" i volien dir que estava fluix de cames. N'hi ha moltíssimes...

I quan va pensar que valia la pena fer una recerca?

La idea de fer-ne una recerca va ser perquè vaig veure que les persones grans tenen un llenguatge molt clar i entenedor que permet expressar molts estats i aspectes d'una malaltia i, en canvi, les generacions joves –que han estat educades en català– no saben aquestes paraules i no entenen què volen dir. Quan els avis parlen de *coragre*, els néts diuen *ardor* o *acidesa*. Llavors vaig començar a fer entrevistes a gent gran, a casa seva, els

pregunto d'on vénen els seus pares i resulta que la majoria són d'altres pobles, de manera que hi ha molta barreja en el parlar. Les paraules que recullo abasten tota l'àrea de Girona, especialment l'Empordà.

Quin creu que és l'interès d'aquest treball?

Potser no és important a nivell sanitari, però es pot aplicar en la comunicació durant les visites. Utilitzar els termes populars en lloc dels termes mèdics és tranquil·litzador i permet una millor comunicació amb els pacients. És molt diferent dir-los, per exemple, que tenen un cap-rodo o un empatx en lloc de parlar de vertigen o gastroenteritis. Les paraules que acaben en -itis solen fer por... També pot servir per recuperar paraules pròpies del català que s'estan perdent. Per exemple, el jovent desconeix la paraula *granissada* o *granixada*, que és com es diu a Sant Feliu de Guíxols, i pots trobar que et parlen de "sarpullid", que és un calc del castellà. Per contra, trobes expressions que poden semblar insignificants però que no tenen equivalència en castellà, per exemple, *no prendre mal*. El llenguatge es manté viu si la gent l'usa. És important conservar el medi però no podem deixar morir l'idioma...

Ja no s'inventen paraules noves?

Sí, encara que moltes s'agafen del castellà per desconeixement de les paraules catalanes. Pensem que, per exemple, els prospectes dels medicaments són en castellà. Per això he ampliat el recull i faig dos apartats més: les paraules amigues i les paraules modernes. Les paraules amigues són

termes que tenen un ús poc freqüent i que es poden aplicar o no a l'àmbit sanitari, per exemple, *traginar* –traginar tos– o *arreplegar* –arreplegar un constipat. Les paraules modernes són paraules noves que es van creant perquè l'idioma és viu, són paraules d'argot com ara *estressar*, *flipar* o *iuiu*. També hi ha expressions com ara *canviar de xip* que serveix per dir *canviar d'hàbits* o *canviar la dieta*. Hi ha un altre bloc que també em sembla interessant que són les expressions que vénen de l'àmbit religiós com ara *quedar fet un sant Llätzer* o *tenir el mal de sant Vito*... Això dóna per molt, és inacabable!

Ho publicarà?

Fa un parell d'anys vaig fer una xerrada a Santa Cristina i a Castell d'Aro amb la Càtedra Martí Casals. Aquest mes de març en tinc prevista una altra sobre els termes referits als músculs i a l'esquelet. Crec que també seria interessant fer-ne una altra sobre les paraules de l'àmbit de la psiquiatria... La idea és, al final, fer-ne un llibre.

Trobo que aquest treball és francament interessant. Es tracta d'una faceta que, a més, connecta molt bé amb la seva professió. Per cert, si tornés a començar, seria metge un altre cop?

Mmm, apunta que m'ho penso! Darrerament hi ha hagut molts canvis, però sí, tornaria a repetir.

M. Àngels Suquet

Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols

Remeis tradicionals

Amb la implantació de la Seguretat Social cap als anys setanta es van relegar les pràctiques de guariment casolanes. La medicina tradicional ha estat desacreditada per la medicina científica i avui dia es veu com una praxi arcaica, propera a la superstició. A Catalunya, el primer gran estudi sobre medicina popular va ser el de Joan Amades dins *Folklore de Catalunya*. Aquesta recerca, vinculada amb el folklorisme propi del Modernisme, presenta una important limitació a causa de la manca de sistemàtica en l'anotació de les fonts utilitzades, probablement dels segles XVII i XIX. La investigació sobre la medicina popular a Catalunya va quedar en segon terme fins que ha estat empresa per antropòlegs, però a hores d'ara ja s'ha perdut molta informació.

Avui dia la medicina acadèmica representa la solució més còmoda, més ràpida i amb més garanties, però hi ha hagut una revifalla de la medicina natural pel cansament dels tractaments amb fàrmacs. És comuna l'opinió que els medicaments són

font de negoci per a alguns sectors. A banda, l'atenció de la salut ara es concep com un sistema plural en què poden intervenir tres models: la medicina científica, acadèmica o biomedicina; la medicina alternativa, com ara l'homeopatia o la quiropràxia; i l'autoatenció, medicina domèstica o popular, realitzada per la mateixa persona o el seu grup. En aquest darrer model hi poden intervenir curadors no professionals (curanderos, adobadors, oracioners, espiritistes) i s'apliquen remeis determinats a partir de l'experiència. Els coneixements solen ser de transmissió oral però poden provenir de la medicina científica i sovint es barregen amb creences com ara la religió o la màgia. Els patiments i les malalties afecten col·lectius de persones, per tant, la manera d'interpretar-los i guarir-los requereix una cultura comuna. La medicina domèstica no és una pràctica en vies d'extinció sinó que és el nivell primari d'atenció i evoluciona constantment en funció de la seva relació amb els altres models assistencials.

Caritat, beneficència i estat del benestar

Des de la Declaració Universal dels Drets Humans, el 1948, es reconeix el dret de les persones a la salut i a una vida de qualitat i el deure dels estats de garantir l'assistència sanitària i social als ciutadans. Durant segles, però, l'atenció hospitalària havia estat només per als pobres. A l'edat mitjana, les classes benestants, seguint els preceptes cristians, es dedicaven a la caritat amb almoines i llegats. Al segle XIII els ordes religiosos, les parròquies i municipis, amb les deixes, creaven hospitals per a malalts, minusvàlids, vells i captaires. Sovint consistien en una única nau amb un altar o capella. L'Hospital de Sant Feliu de Guíxols és anterior al 1300 i havia estat situat al carrer de Sant Joan.

Durant el Renaixement es milloraren els hospitals. A Sant Feliu de Guíxols, el 1595, es construí l'edifici del carrer de l'Hospital, amb un hort, un pati, una sala comuna i una cuina a la planta baixa i tres habitacions individuals a la primera planta. Al segle XVIII els avenços científics conduïren a

D'esquerra a dreta:

Vista del mercat de Sant Feliu de Guíxols cap al 1930. AMSFG. Col·lecció Francisco Molinas. (Autor: Ricard Mur)

Vista de l'habitació per a malalts de tuberculosi de l'antic Hospital de Sant Feliu de Guíxols als anys trenta. AMSFG. Col·lecció Municipal d'Imatges. (Autor: desconegut)

Piscina de l'interior dels Banys de Sant Elm, als anys vint. AMSFG. Col·lecció Espuña-Ibáñez. (Autor: Ricard Mur)

Les teràpies amb aigua de mar

l'especialització dels centres (hospicis, psiquiàtrics i hospitals). Al segle XIX, a Espanya, l'Estat organitzà el sistema de beneficència per prendre el relleu a l'Església i a les institucions locals, però no substituï els municipis ni els ordes femenins. Aquests segles, l'Hospital de Sant Feliu de Guíxols funcionà i s'amplià gràcies a les donacions. Entre 1920 i 1922 es configurà l'edifici actual segons el projecte de Joan Bordàs.

Al segle XX es començà a procurar el benestar i la salut dels treballadors però, a Espanya, el franquisme perpetuà la beneficència. Als anys seixanta, es construïren hospitals estatals i es promogué la Seguretat Social. Al nostre hospital s'incorporaren especialistes, i es dotà amb un aparell de raigs X i un dispensari. El 1981, amb el traspàs de Sanitat a la Generalitat de Catalunya, es reorganitzà tot el sistema i s'assentà l'estat del benestar. El 1988 s'aprovà l'organisme autònom municipal Hospital de Sant Feliu de Guíxols per convertir-lo en una residència per a gent gran.

Al final del segle XIX i principi del XX, es van publicar tractats d'hidrologia que proposaven teràpies amb aigua de mar per a la curació de malalties com ara la bronquitis, l'anèmia, la tuberculosi, alguns reumatismes o les varius. Així es recuperava la tradició balnearia de romans i àrabs i les recomanacions de metges clàssics com ara Hipòcrates o Gal·lè. La puixança econòmica de la classe burgesa va tenir com a conseqüència el consum de productes exclusius, la creació de moda, la realització d'activitats de lleure i, també, la instauració de nous hàbits de salut. Les propietats terapèutiques de l'aigua originaren la creació d'una indústria i uns serveis que ràpidament evolucionaren cap a aspectes més lúdics i socials i esdevingueren un dels principals reclams del turisme i l'estiueig durant la primera meitat del segle XX.

Igual com en els establiments d'aigües termals i mineromedicinals de muntanya, inicialment es van crear banys d'onada o de mar. Les instal·lacions consistien en casetes de bany i el bal-

neari, de fet, era la platja. Els banys es preniën per prescripció mèdica i l'aigua s'equiparava amb els productes farmacològics. Per als encostipats o la bronquitis es recomanaven banys curts i d'impresió, per provocar una reacció ràpida i sobtada. Els banys de llarga durada es receptaven per a neuràlgies, hipocondria, histerisme, migranyes, etc.

El 1876, a Sant Feliu de Guíxols, Antoni Romaguera va instal·lar unes casetes de bany a la banda de Garbí. El 1885 es construí el Balneario Guixolense amb habitacions interiors per a banys de pila amb aigua de mar tèbia i calenta. L'any 1922 Pere Rius i Calvet va adquirir el balneari per convertir-lo en un establiment amb tota mena de serveis com ara piscina interior, dutxes i restaurant. Cap als anys trenta la pràctica del bany es generalitzà i s'associà amb activitats esportives, socials i culturals. L'aspecte mèdic quedà ja en segon terme. Després de la Guerra Civil, els banys començaren a decaure per donar pas al turisme de "sol i platja".

El tinglado

Informació municipal

Montserrat Colom, primera metgessa titular de la Vall d'Aro

Montserrat Colom va néixer a Torelló l'any 1954 i és metgessa, la primera metgessa que ha exercit a la Vall d'Aro. Es defineix a si mateixa com una lluitadora tenaç amb un gran afany de superació. Tot i això reconeix que, quan era petita, no va ser una bona estudiant ja que a l'escola no hi va trobar motivació. No va ser ben bé fins que la van canviar d'escola i la van matricular a les dominiques de Vic, que va fer un canvi en aquest sentit. Va ser perquè van convocar una reunió amb tota la seva família per exposar-los la seva actitud i ella només va saber trobar una excusa: no estudiava perquè la ploma no li funcionava bé. Llavors li van comprar una Súper T, fabricada a Torelló. Després d'aquest fet i de la vergonya que va passar es va convertir en una estudiant excel·lent i ja sabia que volia ser metgessa. La seva vocació va sorgir més o menys en aquell mateix moment, arran d'una malaltia greu que va patir i que la va tenir ingressada durant un mes a l'Hospital Clínic de Barcelona. Va quedar profundament impressionada per l'ambient hospitalari: tot el que feien les persones que en tenien cura, les bates, els aparells... Aquella experiència no li va produir aversió o antipatia sinó tot al contrari, va obrir-li les portes cap a la professió a la qual s'ha dedicat en cos i ànima.

Es va llicenciar en medicina l'any 1977

per la Universitat Autònoma de Barcelona. Gairebé es pot dir que la va estrenar, ja que va formar part de la primera promoció d'estudiants que va gaudir de les instal·lacions de la nova universitat. La UAB fou creada per decret l'any 1968 i, inicialment, només hi havia previstes quatre facultats: Medicina, Ciències, Filosofia i Lletres, i Ciències Econòmiques. Aquell mateix any van començar les classes de filosofia i lletres al Monestir de Sant Cugat i les de medicina, a l'Hospital de Sant Pau. L'any 1969 es van adquirir els terrenys a Cerdanyola del Vallès per construir-hi un edifici de nova planta que entraria en funcionament el 1971.

Montserrat Colom va escollir la UAB perquè li van recomanar uns amics que estaven al Clínic, ja que era una institució nova i havia generat moltes expectatives quant a equipaments i possibilitats per a l'aprenentatge. En un inici els estudiants de medicina no tenien encara una facultat pròpia i els van allotjar en una de provisional mentre es construïa la seva. No obstant això recorda que va tenir molt bon professorat. En aquell moment, per a les pràctiques es podien escollir tres llocs: Santa Maria del Mar, Sant Pau i la Vall d'Hebron; ella va escollir Santa Maria del Mar perquè cada alumne tenia 4 llits per atendre i aquest fet oferia una oportunitat excepcional per aprendre i també una gran responsabilitat. A més, en aquest centre tenia l'oportunitat de col·laborar amb la planta de cardiologia, que era l'especialitat que preferia. L'últim curs de la carrera, que aleshores durava sis anys, era de pràctica. En principi els tocava anar a Barcelona,

Montserrat Colom dient unes paraules durant el sopar d'homenatge organitzat amb motiu de la seva jubilació l'any 2012. Procedència: Antoni Beltran. (Autor: desconegut)

Rètol informatiu sobre els terrenys destinats a la construcció del CAP de Sant Feliu de Guíxols, cap a l'any 1980. AMSFG. Fons El Punt Avui. (Autor: desconegut)

però ella va demanar de poder anar a Terrassa perquè s'havia instal·lat a Sabadell –que era a prop de Bellaterra– i solia passar que els alumnes es quedaven a treballar al mateix lloc on havien fet les pràctiques del darrer curs. El cap d'estudis de l'Autònoma i el cap de l'Hospital de Terrassa excepcionalment van acordar que hi anessin un grup a fer les pràctiques, ja que en principi només hi podien anar alumnes de la Central (UB). Després de llicenciar-se va treballar durant un any al Hospital de Sant Llàtzer i a la Clínica del Remei de Terrassa, on feia urgències de cirurgia i trauma i medicina interna. Li hagués agradat ser resident a la Unitat d'Especialitats Coronàries de l'Hospital de Manresa, amb el Dr. Corrons, que era tota una celebritat; però no la van agafar. Així, doncs, es va quedar a treballar a Terrassa i, finalment, també hi va anar a viure ja que era més operatiu.

Aleshores, quan acabaven, els estudiants de medicina eren llicenciats en medicina general i cirurgia. La Montserrat Colom va fer l'especialitat (medicina de família) anys després, el 1992, quan ja estava embarassada del seu fill petit. Des de sempre li havia agradat molt la cardiologia i també la cirurgia, que havia pogut exercir sovint ja que durant les pràctiques sempre havia comptat amb la confiança dels metges que li havien fet de tutors. Tanmateix es va decantar per la medicina familiar després de començar a treballar a Sant Feliu de Guíxols.

A Sant Feliu de Guíxols ja hi venia a estuejar des de ben petita i, quan tenia 15 anys, hi va conèixer el noi amb qui

festejaria i que, més endavant, seria el seu marit. Una cosina seva va veure al diari *Los Sitios* (actual *Diari de Girona*) un anunci de la convocatòria d'una plaça de metge de capçalera a Sant Feliu de Guíxols i immediatament la va avisar, perquè sabia que sempre estaven molt atrafegats amb els desplaçaments entre Sant Feliu de Guíxols i Terrassa. Com que, de fet, allà on treballava no podia treballar en cardiolo-

gia que era el que més li agradava aleshores, va decidir presentar els papers per a les oposicions de Girona. Ho va haver d'arreglar en un matí, perquè ja era l'últim dia de termini per presentar els papers. Aquell mateix matí, per tenir totes les acreditacions a punt, va haver de fer dues vegades el desplaçament entre Barcelona i Girona en un Dyane 6. Quan va omplir la sol·licitud havia d'escollir les destinacions, però

només hi va posar Sant Feliu de Guíxols, ja que no li interessava res més. Va fer les oposicions i les va treure; va entrar a la plaça que havia ocupat el Dr. Rusalleda, juntament amb ella també es va incorporar el Dr. Crusis, a la plaça del Dr. Barnades.

Va començar el dia 2 de gener de 1979, es va haver d'empadronar, cosa que ara ja no es requereix. En aquell moment, l'ambulatori era al carrer Sant Llorenç. N'hi deien *la Carbonera*, perquè abans n'hi havia hagut una. Recorda que hi havia unes làmpades totes estranyes. En Pere Camps n'havia estat el zelador. Hi havia tres habitacions petites i cada torn hi havia un metge, un pediatra i un practicant. La feina s'havia de fer en les dues hores i mitja assignades perquè quan s'acabaven, ja hi havia l'altre torn que començava a visitar. Un cop acabada la jornada a l'ambulatori es feien les visites a domicili de tots aquells pacients que no es podien desplaçar. Va començar a fer el torn de tarda, que era el que agradava menys i que durava fins a les cinc. Després ja va passar al matí. A banda, hi havia un Servei d'Urgències que funcionava fins al matí següent. Així es cobrien les 24 hores del dia.

El contracte era amb el Intituto Nacional de Salud (INS), es feien dues hores i mitja de jornada i es cobrava per cartilles, és a dir, segons les famílies que el metge tenia assignades. Hi havia una cartilla per família –és igual que tingués 2, 4 o 6 membres. Els pacients escollien el metge que volien. Aquí es va trobar que en tenia menys que a Terrassa, va heretar “el cupo” del

Dr. Rusalleda, però com que hi havia hagut un impàs sense cobrir la plaça, molta gent havia canviat. Però quan la van començar a conèixer, “el cupo” li va créixer molt i sovint li retallaven i assignaven els pacients als nous metges que arribaven.

A més del seu treball a l'ambulatori, molts metges tenien una consulta privada. La Montserrat Colom la va posar al carrer Dos de Maig. La feina a les consultes es podia cobrar amb *iguales*, que eren pagaments mensuals (més o menys com ara les mútues o assegurances mèdiques). Hi havia un administrador que les cobrava, però aquest sistema no estava regulat però tampoc no estava prohibit. Es tractava d'una pràctica establerta i acceptada des de feia molts anys però no es podia declarar, per això va mirar de deixar de fer-ne. Els que no estaven igualats pagaven per visita.

Els principis a Sant Feliu de Guíxols van ser molt durs perquè era una dona i era jove. A la seva promoció ja hi havia força dones estudiant la carrera (25 %) però el metge generalment encara s'associava a una figura masculina. Es va haver de guanyar la confiança de la gent. La feina es feia en unes condicions molt difícils, no hi havia infermers, tan sols auxiliars que feien les receptes i també ajudaven en les cures. El primer dia es va trobar que li van entrar quatre pacients de cop. Ella els va preguntar “que van junts?” Però no hi anaven! es va quedar molt sorpresa i els va fer passar d'un en un. Com que la jornada era molt curta, calia anar molt ràpid perquè s'havien de fer 100 visites (“nú-

meros”). De seguida va fer posar l'auxiliar a fora perquè fes les receptes. Com que les visites es feien de manera simultània, molta gent demanava les visites a domicili o s'anava a visitar a la consulta. El primer que va fer va ser dignificar la consulta de la Seguretat Social. El Dr. Rovira i el Dr. Beltran, que van venir després, també van seguir el mateix criteri. El Dr. Rovira va arribar cap al 1980 i el Dr. Beltran, l'any 1986. El Dr. Crusis se'n va anar a fer el servei militar.

Amb el Dr. Rovira van decidir mobilitzar els mitjans de comunicació per protestar contra les pèssimes condicions de l'ambulatori de Sant Feliu que havia quedat obsolet. Van fer una representació: van posar una mampara al mig de la sala de consulta i mentre un metge passava visita darrere la mampara, l'altre s'esperava amb un pacient a l'altre costat. I així alternaven l'un i l'altre. Aquesta escenificació va resultar i van sortir a tots els mitjans. La conseqüència va ser que els van adequar els baixos de l'antic Hospital per fer les visites. No era una solució òptima, però es va guanyar alguna millora. Tanmateix, la situació actual no es pot ni comparar amb el que va viure en aquella època, havia vist i fet de tot... Si calia, sortien al carrer a atendre la gent. Com que els recursos eren molt escassos, hi havia molta camaraderia i solidaritat i els professionals s'ajudaven en tot el que podien. El metge es trobava molt sol, tot depenia del professional, comptava amb ell i amb els seus sentits (ull clínic): no es feien proves, tan sols les que eren estrictament necessàries. Només hi havia raigs X; no hi havia tac

ni ressonància i les ecografies les havia vist només durant la carrera. Calia examinar el pacient de cap a peus, era habitual fer-lo despullar del tot, no es podia deixar cap part del cos perquè es podia obviar algun indici.

Al cap de pocs mesos d'estar a Sant Feliu de Guíxols la van trucar per oferir-li una plaça de cardiologia a Manresa, que era el que ella havia volgut. Però la va rebutjar, ja havia descobert la seva passió per la medicina de capçalera. Una de les coses que més li agrada de la seva professió és el tracte amb la gent, es considera una persona amb molta empatia. Però aquesta característica també l'ha fet patir molt, ja que s'ha implicat al màxim en els casos que tractava i, amb el temps, això la va conduir a un estat de depressió per esgotament. Va haver de fer una baixa llarga i va decidir anar dos mesos sola a l'Àfrica, a pescar. Va demanar una platja, un vaixell i una canya. Va fer una estada a bord de l'*Africa Queen* i al Senegal. Va endur-se llibres i música, va desconnectar del tot i va tornar nova.

Finalment, l'any 1992 va entrar en funcionament el nou ambulatori de Sant Feliu de Guíxols, en uns locals de la Casa del Mar. A partir d'aquell moment la ciutat ja va disposar d'un lloc digne i adequat per a la població que havia d'atendre. Però ella no va poder assistir a la inauguració perquè estava estudiant el curs d'especialització a Girona, juntament amb el Dr. Rovira. Com que eren la primera promoció, van ser els únics que el van fer complet, amb pràctiques i exàmens per acreditar els coneixements. Altres

metges van acreditar l'especialització a partir dels anys d'exercici.

Les dues aficions que l'han acompanyat al llarg de la vida han estat la medicina i la pesca, s'hi ha abocat fins que la salut li ho ha permès. Les ha hagut de deixar abans d'hora, perquè amb cinquanta anys va tenir dues hèrnies cervicals compressives i, al final, es va haver d'operar a causa del dolor. No va anar bé per un error tècnic, ja que les pròtesis que li van implantar no eren adequades, li van augmentar el dolor i li van deixar els braços sense força. El company que la va tractar mai no va reconèixer l'error. Un metge no pot ser orgullós, afirma la Montserrat Colom, ha de fer-se respectar però no pot ser orgullós. Se sent trista i impotent davant aquesta circumstància però diu que mentre ha exercit ho ha fet de cor i amb molt d'esforç i implicació. Per a ella fer de metgessa ha estat un autèntic privilegi.

En record de Ricard Herrero

El proppassat mes de març va morir Ricard Herrero, metge de professió i exalcalde de Santa Cristina d'Aro. La seva mort prematura –tenia només 57 anys– es produí després d'una malaltia que l'havia apartat de la primera línia política del seu municipi. Militant del PSC, va ser alcalde de la localitat durant onze anys, des de l'any 2001 fins l'any 2011. Herrero també havia estat president del Consell Comarcal entre els anys 2003 i 2011. Com a alcalde va donar suport a la creació de la Comunitat de Municipis per a la gestió de l'Espai del Metge i la Salut Rural l'any 2005, de la qual formen part tots els ajuntaments de la Vall d'Aro. Arran d'aquest projecte i també per la seva condició de metge, el Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols va comptar amb la seva col·laboració en nombroses ocasions.

Ricard Herrero presentant una sessió al Congrés d'Història de Medicina de Catalunya de 2010. Procedència: Museu d'Història de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: desconegut)

L'Arjau premiat en la V edició dels Premis Carles Rahola de Comunicació Local

La revista cultural guixolenc L'ARJAU ha estat premiada com a millor iniciativa de comunicació institucional en el marc de la cinquena edició dels Premis Carles Rahola de Comunicació Local que atorga la Diputació de Girona i el Col·legi de Periodistes de la demarcació i que es van lliurar a Girona el propassat 20 de febrer.

L'ARJAU té per objectiu difondre la cultura, la història i el patrimoni de la ciutat. La direcció i coordinació es realitza des de l'Arxiu Municipal i compta amb la participació d'altres serveis municipals com ara la Biblioteca Oc-

tavi Viader, el Museu d'Història de la Ciutat o les àrees de Cultura, Educació, Premsa i Turisme.

L'ARJAU es va iniciar modestament a mitjan de la dècada de 1980 com a butlletí informatiu de l'Arxiu Municipal i del Museu d'Història. L'any 1997 va prendre el nom actual i, l'any 2008, es va apostar per donar-li un nou gir en continguts i disseny. La publicació té caràcter monogràfic, de manera que cada número se centra en un tema concret que s'aborda des de l'òptica del passat, però també pensant en el present i en projectes de futur. S'ha apostat per treballar temes de ciutat, d'interès col·lectiu, alhora que es busca l'apropament i la col·laboració amb les entitats socials i culturals del nostre municipi. Aquest premi suposa un reconeixement a la feina feta i un estímul per continuar treballant per promocionar la nostra identitat cultural i acostar-la tant als guixolencs com als visitants.

FE D'ERRADES

NÚMERO 69

A la pàgina 66 enlloc de Luciano Rosini hauria de dir Luciano Roisin

Acte de lliurament dels Premis Carles Rahola de Comunicació Local el 20 de febrer d'aquest any. Procedència: Servei de Premsa de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols. (Autor: Pere Carreras)

On aconseguir l'arjau?

L'ARJAU és una revista editada per l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols que tracta temes culturals del municipi i el seu entorn. Aquesta publicació es distribueix de manera gratuïta i es pot trobar en els estancs i llibreries de Sant Feliu de Guíxols o en els serveis municipals següents: Botiga del Monestir, Oficina d'Informació Ciudadana, Punt d'Informació Juvenil, Guíxols Desenvolupament (estació d'autobusos), centres cívics de Vilartagues i Tueda, Biblioteca Pública Octavi Viader i Margarit i Arxiu Municipal.

Directori

ÀREA DE CULTURA

Pl. Monestir, s/n
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 82 01 57
E-mail: cultura@guixols.cat
Horari: de dilluns a divendres de 9 h a 14 h

ARXIU MUNICIPAL DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Ctra. de Girona, 45-47
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 25 93 Fax. 972 32 73 39
E-mail: arxiu@guixols.cat
Horari: de dilluns a divendres de 9 h a 15 h
arxiuunicipalguixols.blogspot.com

BIBLIOTECA PÚBLICA OCTAVI VIADER I MARGARIT

C. Suris, 28-34
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 40 57 Fax. 972 32 73 39
E-mail: biblioteca@guixols.cat
Horari: dimarts, dijous, divendres i dissabtes de 10 h a 13.30 h i de dilluns a divendres de 17 h a 21 h. Tancat els dissabtes a la tarda i el diumenge tot el dia.

JOVENTUT (PUNT D'INFORMACIÓ JUVENIL - CASAL DE JOVES)

C. Mall, 61 (Edifici de les Vetlladores)
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 73 60
Fax. 972 32 71 60
E-mail: pij@guixols.cat
Horari d'hivern: dilluns, dimarts i dijous de 17 h a 20 h; dimecres i divendres de 16 h a 20 h
Horari d'estiu (juliol i agost): de dilluns a divendres de 8 h a 15 h

MUSEU D'HISTÒRIA DE SANT FELIU DE GUÍXOLS

Pl. Monestir, s/n
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 82 15 75
Fax. 972 82 15 74
E-mail: museuhistoria@guixols.cat
Horari (juliol, agost i setembre): de dijous a diumenge i festius de 10 h a 13 h; de dilluns a dissabte de 16 h a 20 h
www.guixols.cat/museu

OFICINA MUNICIPAL DE TURISME

Pl. Monestir, s/n
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 82 00 51
Fax. 972 82 01 10
E-mail: turisme@guixols.cat
Horari: de dilluns a dissabte de 10 h a 13 h i de 16 h a 19 h; els diumenges i festius de 10 h a 14 h. A partir del 21 de juny obert cada dia de 10 h a 14 h i de 16 h a 20 h

SERVEIS SOCIALS

C. Gravina, 39-41
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 82 10 91 / 972 82 03 29
Fax. 972 82 20 89
E-mail: novaciutadania@guixols.cat
Horari: de dilluns a divendres de 9 h a 14 h; els dimecres i divendres de 15 h a 19 h

SERVEI MUNICIPAL D'EDUCACIÓ

Antiga Casa Palet
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 82 08 10
Fax. 972 32 27 72
E-mail: educacio@guixols.cat
Horari: de dilluns a divendres de 10 h a 14 h
Horari d'estiu (juliol i agost): de dilluns a divendres de 10 h a 13 h
Horari durant les vacances escolars de Nadal i Setmana Santa: de dilluns a divendres de 10 h a 13 h

SERVEI MUNICIPAL D'ESPORTS

C. Callao s/n - Zona Esportiva La Cocrhera
Tel. i fax. 972 82 03 16
E-mail: esports@guixols.cat
Horaris d'oficina: de dilluns a divendres de 9 h a 13 h
Activitats esportives de les escoles i de clubs esportius: gimnàstica i entrenaments de dilluns a divendres de 9 h a 13 h i de 15 h a 24 h.
Competicions: els dissabtes i diumenges, segons calendari.

SERVEI D'OcupACIÓ MUNICIPAL I SERVEI D'ASSESSORAMENT D'EMPRESES

Pl. Mercat, 6-9
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 70 33
Fax. 972 32 69 17
E-mail: industria@guixols.cat
Horari: de dilluns a divendres de 9 h a 13 h

SERVEI DE PREMSA

Pl. Monestir, s/n
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 609 75 35 85
E-mail: premsa@guixols.cat
Horari: a hores convingudes.

TEATRE AUDITORI NARCÍS MASFERRER

C. Callao, s/n
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 82 01 59
E-mail: teatre@guixols.cat
Horari: a hores convingudes.

SÍNDIC MUNICIPAL DE GREUGES

Defensor del ciutadà/ana
C. Penitència, 10 (Casa Alberti)
17220 Sant Feliu de Guíxols
Tel. 972 32 80 40
Fax. 972 82 11 23
E-mail: sindic.greuges@guixols.cat
Horari: de dilluns a divendres de 9 h a 14 h
Dijous de 16 h a 19 h

l'arjau

REVISTA CULTURAL

Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

Núm. 70 MAIG 2014

AJUNTAMENT DE
Sant Feliu de Guíxols
Arxiu Municipal
Ctra. de Girona, 45-47

Diputació de Girona